

Saarna saarnaajille

Retoriikka-analyysi kansalaisaktivisti Steve Bikon
The Church Seen by a Young Layman -puheesta

Konsta Leikas

Kandidaatintutkielma

Kansainvälinen politiikka, valtio-oppi

Filosofian, poliittisen

historian ja valtio-opin laitos

Yhteiskunnallinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Leikas Konsta: Saarna Saarnaajille – Retoriikka-analyysi kansalaisaktivisti Steve Bikon
The Church Seen by a Young Layman -puheesta.

Kandidaatintutkielma 39 sivua
Valtio-oppi
Toukokuu 2025

Kandidaatintutkielma analysoi kansalaisaktivistin Steve Bikon (1946–1977) Natalissa toukokuussa 1972 julkistetun *The Church Seen by a Young Layman* -puheen argumentointia ja hänen hyödyntämiään retorisia keinoja. Biko pyrki saamaan Etelä-Afrikan papiston puolelleen aktiiviseen kansalaisaktivismiin. Natalin konferenssin tavoitteena oli vahvistaa mustan yhteisön asemaa kirkkojen instituutioissa ja hyödyntää pastorien vaikutusvaltaista asemaa yhteiskunnallisen aktivismin herättelyssä. Puhe kokonaisuudessaan on julkaistu *I Write What I Like* -kokoelmateoksessa, jonka pastori Aelred Stubbs toimitti Steve Bikon aikalaiskirjoitusten pohjalta (Heinemann 1978, useita uusia painoksia 2005.) kansalaisaktivistin varhaisen kuoleman jälkeen. Biko menehtyi 12.9.1977 Pretoriassa raa’an poliisiväkivallan seurauksena vain 30-vuotiaana.

Retoriikka-analyysini nojaa Joseph S. Nyen pehmeän vallan teoriaan, jossa vallankäytön kohde saadaan haluamaan samaa kuin vallankäyttäjä itse, ilman pakottamista tai maksamista, vetovoiman tai kiinnostavuuden avulla. Sovellan teoriaa yksilöiden, johtajien ja ryhmien näkökulmasta. Tulkitsen Steve Bikon puheen sisältöä pehmeän vallan viitekehyksessä, mutta käsittelen myös mahdollisia pehmeän vallan ulkopuolelle poikenneita argumentteja. Metodini hyödynnän erityisesti Chaïm Perelmanin määrittelemiä kohdeyleisön vaikuttamiseen tähtäviä argumentaatiokeinoja ja premissejä.

Biko oli Musta tietoisuus -liikkeen johtavia toimijoita poliittista aktivismia edistäneissä järjestöissä 1960–1970-luvun Etelä-Afrikassa, yhä kiristyvän rotusortohallinnon silmien alla. Terävä yhteiskuntakriitikko kirjoitti nimimerkillä *Frank Talk* opiskelijajärjestön lehteen. Kirjoitukset pyrkivät aktivoimaan etenkin mustia nuoria toimimaan apartheid-hallinnon sortoa vastaan. Bikon piti turvautua pehmeän vallan keinoihin, sillä sosiaalisen liikkeen johtajana Biko ei omannut kovan vallan alaisia keinoja. Bikon *The Church Seen by a Young Layman* -puhe on edelleen relevantti kannanotto, jonka retoriikka-analyysi on uusi pyrkimys Suomen yhteiskuntatieteiden kontekstissa.

Avainsanat: Steve Biko, Etelä-Afrikka, Musta tietoisuus, apartheid, kansalaisaktivismi, ihmisoikeudet, pehmeä valta, Joseph S Nye.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Steve Biko ja poliittinen aktivismi Etelä-Afrikan aikalaiskontekstissa	3
1.2 Bikon retoriikka poliittisena toimintana	5
1.3 Biko sosiaalisen liikkeen johtajana	6
2. Tutkimusongelmat	8
2.1 Teoreettinen viitekehys: Nye ja pehmeä valta	9
2.2 Biko ja pehmeän vallan keinot	11
3. Metodi: Perelmanin retoriikan analyysi	13
4. Musta papisto Bikon puheen kohdeyleisönä	15
5. Bikon puheen argumentaatiokeinot	18
5.1 Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit	18
5.2 Auktoriteettiin vetoaminen	21
5.3 Kovan vallan elementit	23
6. Kvasilogiset argumentaatiokeinot ja yhteensopimattomuus	24
6.1 Kritiikki instituutioita kohtaan	27
6.2 Vertaaminen ja samaistaminen	29
6.3 Esimerkin avulla argumentointi	31
7. Yhteenvedo	33
Lähdeluettelo	35

1.0 Johdanto

Kandidaatintutkielmani käsittelee eteläafrikkalaisen kansalaisaktivistin ja poliittisen vaikuttajan Steve ”Bantu” Bikon (1946–1977) argumentointia ja retoriikkaa mustille papeille suunnatussa, kirjallisessa muodossa konferenssissa jaetussa *The Church seen by a Young Layman* -puheessa (1972).¹ Vaikka kyseessä on kirjallinen lähde, käytän siitä säännönmukaisesti nimitystä puhe, alkuperäisen tarkoituksensa mukaisesti. Tarkastelen Bikoä pehmeän vallan käyttäjänä ja keskityn erityisesti hänen argumentointinsa teemoihin ja hänen hyödyntämiinsä argumentaatiokeinoihin.

Tutkielmassani tulkiten myös julkisen yhteiskuntakriitikon ja aktivistin aseman vaikutuksia argumentoinnin keinoihin ja päämääriin. Biko oli noussut etenkin mustien opiskelijoiden julkiseksi ääneksi apartheid-hallinnon ikeessä. Käytän alkuperäislähteenäni eteläafrikkalaisen pastorin Aelred Stubbsin, Steve Bikon ystävän ja yhteistyökumppanin, toimittamaa teosta Bikon kirjoituksista. *I write what I like* -kokoelma (1978) sisältää litteroidun version *The Church seen by a Young Layman* -puheesta. Teokseen on koottu kaikki Bikon aktiivikauden kirjoitukset ja puheet, ja ne on säilytetty alkuperäisessä muodossa.

Alkuperäisaineistossani Biko puhuttelee mustia pappeja ja heidän edustamiaan kirkollisia tahoja. Analyysini sivuaa siten myös kristinuskon asemaa mustassa yhteisössä, joka toimi apartheidin alaisissa ahtaissa poliittisissa oloissa. Puhe on tavattoman mielenkiintoinen: se on esitetty suoraan vaikuttajille, mustille pastoreille, joita Biko sekä suostutteli että kritisoi. Kun käytän puheen kohdeyleisöstä sateenvarjotermiä mustat pastorit tai musta papisto, termi sisältää eri kristinuskon suuntausten edustajat. Kirkkokuntien erittely ei ole tutkielmani aiheen eikä aineiston kannalta oleellista. Musta tietoisuus oli korkeakouluopiskelijoiden parissa syntynyt, tasa-arvoa vaatinut poliittinen liike, joka haastoi apartheid-hallintoa. Liike vaikutti massiivisesti Etelä-Afrikan kehitykseen ja aktivoi ihmisiä muun muassa apartheidin vastaisessa Soweton kansanousussa.²

Bikon vaikutusmahdollisuudet kapenivat huomattavasti, kun maaliskuussa 1973 Etelä-Afrikan valtio rajoitti hänen ja seitsemän muun South African Student's Organizationin (jatkossa SASO) jäsenen poliittista järjestäytymistä ja vapautta kirjoittaa. Biko joutui kärsimään tuomion jälkeen

---

¹ Biko, Steve. 2005. *The Church as seen by a Young Layman*, kappale 10 teoksessa *I Write What I Like*, toimittanut Aelred Stubbs. Cambridge.

² Macqueen, Ian. 2018. *New Perspectives on the History of Black Consciousness in South Africa*. *Journal of Southern African studies*. 44/2018. 749–755.

Etelä-Afrikan sensuurista, minkä vuoksi häneltä ei jäänyt oikeudenkäynnin transkriptioiden lisäksi juuri myöhempää kirjallista materiaalia.³

Teoreettinen innoittajani tässä kirjoitelmassa on Joseph S. Nyen tutkimukset pehmeästä vallasta. Lähdän siitä, että Bikon puhe pyrkii hyödyntämään pehmeän vallankäytön piiriin sijoittuvia argumentoinnin ja vakuuttamisen keinoja saadakseen kohderyhmän puolelleen; Biko tarvitsi papiston tukea taistelussa apartheid-politiikkaa vastaan. Poliittisen vaikuttajan puhe on poliittista toimintaa. Mutta minkälaiset teemat korostuivat Bikon argumentoinnissa ja minkälaisia keinoja hän käytti? Argumentointi on eittämättä pehmeän vallankäytön yksi tärkeimmistä elementeistä, ellei tärkein. Pehmeä valta ei kuitenkaan linkity pelkästään argumentointiin vaan sen ytimessä on puhujan kyky houkutella. Tämän vuoksi pohdin tutkielmassani myös Bikon asemaa vaikuttajana omassa ajassaan ja suhteessa kohdeyleisöönsä.⁴ Pyrin tuomaan esiin Bikon argumentoinnista myös mahdolliset pehmeän vallan ulkopuoliset keinot, jos niitä esiintyy.

Menetelmänäni Bikon puheen lähestymisessä on retoriikka-analyysi. Metodin valinta oli varsin luonteva: arvioin, millaisia eri argumentaatiokeinoja Biko on puheessaan käyttänyt kohdeyleisöönsä. Menetelmä nojaa Chaïm Perelmanin kirjoituksiin kohdeyleisön vaikuttamiseen tähtäävistä argumentaatiokeinoista, argumentaation lähtökohdista ja premisseistä.

Bikon ajattelua on kansainvälisesti tutkittu eniten teologian ja filosofian aloilla. Poliittisen filosofian tutkija Èniolá Ànúolúwapó Sòyemí on esimerkiksi muodostanut kokonaisen poliittisen teorian Bikon Musta tietoisuus -ajattelun pohjalta: ajatusmalli jäsentelee Bikon keinoja vapautua rasisen apartheidjärjestelmän alta.⁵ Filosofian tohtori Tendayi Sithole jäsentelee puolestaan Bikon filosofian merkitystä Musta tietoisuus -liikkeen kehityksessä.⁶

Mielestäni suomenkielinen valtio-opin kandidaatintyö Bikon retoriikan tulkinnasta on jo itsessään arvokas pyrkimys, etenkin kun ottaa huomioon, ettei maassamme ei ole ainuttakaan Afrikan politiikan ja yhteiskunnan tutkimukseen erikoistunutta tieteenalaa tai laitosta. Etelä-Afrikkaa käsittelevää poliittista kansalaisaktiivisuuden tutkimusta on ylimalkaan tehty Suomessa varsin vähän. Itse puhe on muutamalla tavalla erityislaatuinen, mikä tekee siitä mielenkiintoisen tutkimuskohteen ja

---

³ Magaziner, Daniel. 2010. *The Law and the Prophets: Black Consciousness in South Africa 1968–1977*. Johannesburg, Jacana Media & Athens, Ohio University Press. 125–129.

⁴ Nye, Joseph S. Jr. 2010. *Powers to Lead*. Oxford, Oxford University Press. 30–35.

⁵ Sòyemí, Èniolá Ànúolúwapó. 2023. *Rightful Power and and Ideal of Free Community: The Political Theory of Steve Biko*. Political Theory, Volume 52, Issue 3/2023. 459–489.

⁶ Sithole, Tendayi. 2016. *Steve Biko: Decolonial Meditations of Black Consciousness*. Maryland, Lexington Books/Fortress Academic. 23–30.

alkuperäislähteen. *The Church Seen as a layman* -puhetta ei ole tutkittu aiemmin erikseen akateemisessa yhteiskunnallisessa tutkimuksessa. Puheen retoriikka-analyysin avulla Bikon ajattelua voidaan lähestyä erilaisista lähtökohdasta, niin metodin kuin alkuperäislähteenkin suhteen.

Puhe eroaa Bikon tekstien valtavirrasta, jotka hän tavallisesti kirjoitti SASO:n järjestölehteen kokopitkinä teksteinä nimimerkillä *Frank Talk*. Opiskelijayleisölle suunnatuissa kirjoituksissaan Biko kykeni tuomaan omia mielipiteitään ilmi rehellisemmin ja kärkkäämmin, sillä hän puhui samanmieliselle yleisölle nimimerkin turvin. Natalissa pidetyssä uskonnollisessa konferenssissa, jossa Biko piti puheen, oli tarkoituksena tutkia pastorien roolia Etelä-Afrikan monietnisisissä kirkkoissa sekä keksiä keinoja ja tapoja lisätä heidän johtajuutensa tehokkuutta yhteiskunnallisissa aktivismissa järjestelmää vastaan.⁷

1.1 Steve Biko ja poliittinen aktivismi Etelä-Afrikan 1970-luvun aikalaism kontekstissa

Steve Biko oli apartheid-järjestelmälle vaarallinen nuori musta vaikuttaja, mistä osoituksena on hänen saamat kirjoituskieltonsa, ja hänen pidättämisensä vuonna 1977 Etelä-Afrikan terrorismilainsäädäntöön vedoten. Steve Biko kuoli pidätettynä Etelä-Afrikan poliisien toistuvien brutaalien ja pitkäkestoisten pahoinpitelyjen toimesta vankilasairaalassa syyskuun 12-päivä vuonna 1977, vain 30-vuotiaana. Hänen todetaan kärsineen traumaattiseen aivovammaan viittaavia piirteitä jo viisi päivää ennen kuolemaansa, mikä on osoitus vankilan henkilökunnan välinpitämättömyydestä Bikon henkeä kohtaan.⁸

Biko kirjoitti ja puhui taitavasti koko lyhyen elämänsä ajan ja hänen voimakkaat kannanottonsa levisivät etenkin mustille yliopisto-opiskelijoille, mutta myös isommalle yleisölle. *Frank Talk* -nimimerkin käyttäminen johtui tukalasta toimintaympäristöstä väkivaltakoneiston otteessa. Käsittelemäni puhe ei kuitenkaan ole tehty nimimerkillä. Valtion linjasta poikkeavista mielipiteistä ja kansalaisaktivismista tuomittiin vankeuteen useita aikalaisaktivisteja, ja etenkin 1960-luvun alussa perustettu Robben Islandin vankila tuli tunnetuksi poliittisten vankien säilytyspaikkana.⁹

⁷ Hadfield, Leslie. 2010. *Christian Action and Black Consciousness Community Programmes in South Africa*. Journal for the study of religion. 110–112.

⁸ Taitz, Jerold. 1986. *Medical Mores, Judicial Review and the Last Days of Steve Biko*. The Modern Law Review. 375–378.

⁹ Buntman, Fran Lisa. 1998. *Categorical and Strategic Resistance and the Making of Political Prisoner Identity in Apartheid's Robben Island Prison*. Social Identities 4/1998. 418–444.

Erillisyysspolitiikka asetettiin Etelä-Afrikanvaltion viralliseksi linjaksi afrikaanerinationalistipuolue National Partyn voitettua vain valkoisille tarkoitetut vaalit vuonna 1948. Vaalivoiton jälkeen Etelä-Afrikan hallitus ryhtyi institutionalisoimaan rotuerottelua.¹⁰ Etelä-Afrikan hallitus kielsi vuonna 1960 Sharpevillen verilöylyyn vedoten keskeisimmät mustien oikeuksia ajavat liikkeet, African National Kongressin (ANC:n) ja Pan Africanist Kongressin (PAC:n).¹¹ Sharpevillen verilöylynä tunnetussa välikohtauksessa maan poliisivoimat ampuivat rotusortoa vastustavia mielenosoittajia tappaen noin 70 ja haavoittaen yli 180 ihmistä.¹² Vuonna 1970 Bantu Homelands Citizenship Act- ja National States Citizenship Act -lait sitoivat mustien ihmisten kansalaisuuden löyhien heimorajojen mukaisesti sidottuihin bantustaneihin. Lait rajoittivat heimoyhteisöjen kommunikaatiota myös toistensa välillä. Kansalaisuus sidottiin kunkin heimon bantustaniin, jota johtivat melkein ainoat apartheid-valtiojohdon hyväksymät mustat johtajat, bantustanien päälliköt. Etelä-Afrikan johto hyödynsi päälliköiden legitimizeettiä rajoittaessaan mustien ja muiden värillisten elämää. Bantustanien päälliköt hyötyivät usein suhteistaan apartheid-valtiojohtoon, mikä teki heistä epäluotettavan ja epäuskottavan poliittisen toimijaryhmän.¹³

Lähes kaikissa autoritäärisissä valtioissa on silti joitakin kanavia itseilmaisuun, sillä totaalista kontrollia on vaikea valvoa. Joseph S. Nyen mukaan totalitääriset valtiot pyrkivät kontrolliin kovan vallan lisäksi myös pehmeän vallan keinoin.¹⁴ Etelä-Afrikan valtion valtasuhde mustiin kansalaisiin ei ollut totaalinen sorrosta huolimatta. Nye toteaa:

Jos hallitsevan kulttuurin johtajat pystyvät estämään ihmisiä saamasta tai salaa ilmaisemasta tyytymättömyyttään muokkaamalla täysin heidän maailmankuvansa ja mieltymyksensä, niin seuraajilla on vähän valtaa.¹⁵

---

¹⁰ Hirson, Baruch. 1995. *Apartheid laws & regulations: introduced and rescinded: A short summary*. Searchlight South Africa, Issue 12/1995. 14–15.

¹¹ Forsee, Jessica. 2019. *Genocide Masquerading: The Politics of the Sharpeville Massacre and Soweto Uprising*. Honors College Theses 415/2019. 9.

¹² Dubow, Saul. 2015. *Were There Political Alternatives in the Wake of the Sharpeville – Langa Violence in South Africa, 1960?* The Journal of African History no 5/2015. 119–130.

¹³ Khunou, Freddie. 2009. *Traditional leadership and independent Bantustans of South Africa: Some milestones of transformative constitutionalism beyond apartheid*. Potchefstroom Electronic Law Journal Vol. 12/2009. 81–122.

¹⁴ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 33.

¹⁵ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 37. (Kaikki sitaatit kautta tutkielman on suomentanut tutkielman kirjoittaja.)

Yhteiskunnallisella tasolla perinteisten kovan vallan keinojen käyttämismahdollisuudet olivat mustilla ihmisillä minimissä. Toisaalta Etelä-Afrikan apartheidin eli ”hallitsevan kulttuurin”¹⁶ aiheuttama kärsimys yhdisti Bikon tapauksessa kohdeyleisöä ja puhujaa ja loi pohjaa Bikon vaikutusvallalle. Julkinen puheenvuoro osoittaa, että pehmeän vallan käytön vaikutuskanavia oli myös sorretulla ryhmällä, vaikka sen yhteiskunnallinen asema olikin tukala. Nyen pehmeän vallan teoreettisessa viitekehyksessä Etelä-Afrikan yhteiskunnan useat kovan vallan keinot eivät toimineet, eivät liioin pehmeäkään, sillä yhteiskunnan repressiosta huolimatta Bikon toimijuudelle löytyi kanava. Yleisöä siltä ei myöskään puuttunut.

1.2 Bikon retoriikka poliittisena toimintana

Biko pyrki levittämään Musta tietoisuus -ajattelua ja tukemaan apartheidin vastaista viestintää puheellaan. Tarkastelen Bikon puhetta poliittisena toimintana, jonka tarkoituksena on saada kohde puolelleen. Puheen käsitteleminen poliittisena toimintana perustuu politiikan määrittelemiseen laajempaan ilmiönä, jossa ihmisen toiminta voi olla poliittista kaikilla elämän osa-alueilla. Esimerkiksi Claudia Wiesner, Taru Haapala ja Kari Palonen kuvaavat politiikkaa toimintana. He määrittelevät politiikan toimintana ehdolliseksi. Toiminnasta voi milloin vain syntyä ristiriitatilanteita, minkä vuoksi keskustelu vaihtoehdoista on poliittisen toiminnan keskiössä.¹⁷ Kerron Bikon esiin tuomista yhteiskunnallisista ristiriidoista, mutta käsittelen myös ristiriitoja hänen omassa retoriikassaan.

Bikon puheen voi sijoittaa osaksi Musta tietoisuus -liikkeen laajempaa yhteiskuntakriittistä debattia. Puhe itsessään ei täytä perinteisen poliittisen debatin kriteereitä, sillä poliittinen debatti määritellään käytännöksi, jossa useat toimijat esittävät näkemyksiä puolesta ja vastaan jostakin asiakysymyksestä.¹⁸ On myös tärkeä muistaa, että vaikka Wiesner, Palonen ja Haapala käsittelevät etenkin demokraattisten yhteiskuntien parlamentaarista debatointia, debatoinnin rooli myös rauhanomaisen kansalaisaktiivisuuden välineenä nousee tutkimuksessa esiin. Kirjoittajien mukaan poliittinen debatointi voi tarkoittaa myös puolesta ja vastaan puhumista tietyn ehdotuksen pohjalta tai vallitsevan tilanteen analysoinnista.¹⁹ Bikon puhetta voi siten tulkita laajempaan yhteiskunnalliseen debattiin osallistuvana kommentaarina.

¹⁶ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 35–37.

¹⁷ Wiesner, Claudia & Haapala Taru & Palonen, Kari. 2017. *Debates, Rhetoric and Political Action: Practices of Textual Interpretation and Analysis*. New York. Palgrave Macmillan. 5–9.

¹⁸ Wiesner. 2017. 12–14.

¹⁹ Wiesner. 2017. 14–16.

Retoriikka on yksi poliittisen vallankäytön olennaisista muodoista. Pureudun näin ollen ensisijaisesti poliittisen toiminnan välineeseen, *The Church seen by a Young Layman* -puheen retoriikkaan. Jaan itse puheen analyysin kahteen käsittelylukuun käytettyjen retoristen argumentaatiokeinojen mukaan, jotta työni pysyy selkeänä. Tärkein tukeni on Joseph Nyen useammassa yhteydessä hahmottelema pehmeän vallan teoria, jota avaan enemmän luvussa 2.²⁰

1.3 Biko sosiaalisen liikkeen johtajana

Joseph Nye määrittelee johtajan henkilöksi, joka auttaa ryhmää luomaan ja saavuttamaan yhteiset tavoitteet. Johtajan täytyy ymmärtää seuraajiaan, joten näkemys hänen ja ryhmän yhteisistä tavoitteista on tärkeä.²¹ Bikolla oli vaikutusvaltaa useamman järjestön, kuten SASO:n ja BCP:n,²² sisällä, mutta myös laajemmassa kontekstissa Etelä-Afrikan Musta tietoisuus -liikkeessä. Nye analysoi asemaa ja sen suhdetta vaikutusvaltaan, joka vaihtelee eri ryhmien välillä.²³ On selvä, ettei Bikon vaikutusvalta ollut lähtökohtaisesti yhtä suurta pappien kuin mustien yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa, sillä vaikutusvalta riippuu aina vuorovaikutussuhteista.²⁴

Sosiaaliset liikkeet ovat usein epävakaita ja monimutkaisia muodostelmia, joilta puuttuu selkeät rakenteet ja -hierarkiat. Kansalaisoikeusliikkeet ovat esimerkkejä sosiaalisista liikkeistä, joiden hierarkiat ovat löyhiä. Sosiaalisen liikkeen johtaja eroaa muiden liikkeiden johtajista vähäisten liikkeen käytettävissä olevien resurssien takia, koska sosiaalisen liikkeen johtajalla ei ole viralliseen positioon perustuvaa auktoriteettia, ovat hänen kovan valtansa resurssit myös hyvin vähäiset. Sosiaalisen liikkeen johtajat tukeutuvat siis usein pehmeään valtaan ja inspiroivat ihmisiä määräämisen sijaan.²⁵

Näin määrittelen itse Bikon Nyen mallin mukaisesti sosiaalisen liikkeen johtajaksi. Bikolla seuraajineen oli poliittista, mobilisoivaa vaikutusvaltaa, vaikkakin rajoitettua ja rajallista sellaista. Niukkojen resurssien vuoksi Bikon oli turvauduttava pehmeän vallan keinoihin ihmisoikeuksia

---

²⁰ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 1–105. Nye, Joseph S. Jr. *Public Diplomacy and Soft Power*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science 1/2008. 94–109. Nye, Joseph S. Jr. 2021. *Soft power: The evolution of a concept*. Journal of Political Power 1/2021.1–13.

²¹ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 5–10.

²² BCP on lyhenne Black Community Programmesista. Avaan termin tarkemmin kappaleessa 4. Musta papisto Bikon puheen kohdeyleisönä.

²³ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 18–20.

²⁴ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 28–30.

²⁵ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 28–39.

ajavan liikkeen johdossa. Koska Bikon suora vaikutusvalta papistoon oli mustia opiskelijoita vähäisempi, hänen käytettävissä olevat keinonsa olivat siten oletettavasti niukemmat tai ainakin toisenlaiset.

1970-luvun alussa Bikon ihanteet vapaasta, ajattelevasta ja koulutetusta mustasta väestöstä, joka vastustaa omalla intellektuellisella heräämisellään rotusortoa, levisivät eteläafrikkalaisen yhteiskunnan ruohonjuuritasolla SASO:n ja BCP:n avulla. Biko kannusti kirjoituksillaan ja puheillaan mustaa väestöä tuntemaan ylpeyttä ihonväristään ja kyvyistään. Mustan ihmisen piti SASO:n mukaan olla uhmakas, vastuullinen ja valmis kehittämään ajatteluaan, jotta hänen toimijuutensa näkyisi yhteiskunnassa.²⁶ Näin mustien eteläafrikkalaisten elämää tahdottiin edistää uusien keinoin, myös identiteettipolitiikan avulla.²⁷ Bikon mielestä mustien piti irtautua valkoisen vallan määrittelemistä ajattelu- ja toimintatavoista, jotta heidän toimijuutensa olisi hyödyllistä. Biko oli ajattelija, kirjoittava ideologi, mutta myös käytännön aktivisti. Jälkikolonialistinen filosofi Tendayi Sithole määrittelee Bikon jälkikolonialistiseksi filosofiksi.²⁸

Johtamisen näkökulman avulla voidaan hahmottaa myös Bikon asemaa mielipidevaikuttajana. Vaikka Biko oli johtava toimija Musta tietoisuus -liikkeessä, hän ei suinkaan ollut Etelä-Afrikan valtiovallan edustaja tai viralliseen tehtävään valittu henkilö, päinvastoin. Hän toimi aktiivisesti valtiovaltaa vastaan ja puhutteli ihmisiä, jotka hän halusi puolelleen apartheidin vastaiseen aktivismiin. Valtiovallan vastustamisesta huolimatta Bikolla ei ollut hallussaan väkivallan monopolia. Perinteisen kovan vallan näkökulmasta Bikolla ei ollut poliittista vaikutusvaltaa melkein yhtään. Hän ei siis erityisesti voinut hyödyntää perinteisiä pakottamisen tai uhkailun keinoja – Nyen sanoin keppiä – neuvotteluvalttinaan. Porkkanan eli kannustimen tai maksun mahdollisuudet olivat niin ikään vähäiset, sillä Biko toimi rajallisten resurssien opiskelijayhteisössä. Aktivistien rahoitus oli yhteisölähtöistä ja siten epätasaista. Tosin BCP ja Biko pystyivät kasvavassa määrin turvautumaan myös ihmisoikeuksia ajavien kansainvälisten kristillisten yhteisöjen apuun.²⁹ Yhteistyö toi Bikolle vähän taloudellista vaikutusvaltaa.

Vaikka Biko ei itse ollut uskonnollinen, hän tiedosti, millaista tukea Musta tietoisuus -liikehdintä voisi papistolta saada. Kristinuskon rooli kansalaisaktiivisissa laajemmin on ollut merkittävää ja sitä on

---

²⁶ Magaziner. 2010. 51–53.

²⁷ Magaziner. 2010. 32.

²⁸ Sithole. 2016. 23–30.

²⁹ Hadfield, Leslie. 2010. *Christian Action and Black Consciousness Community Programmes in South Africa*. Journal for the Study of Religion, Vol 23, Issue 1-2/2010. 106–107.

myös tutkittu paljon. Esimerkiksi politiikan ja viestinnän tutkija Daniela Angi on kirjoittanut kristillisestä kansalaisaktivismista autoritäärisiä järjestelmää vastaan Puolan, Unkarin ja Romanian kontekstissa.³⁰ Etelä-Afrikan kristillisen aktivismin konteksti muistuttaa enemmän Latinalaisen Amerikan oikeistodiktatuureja vastustanut kristinuskoon perustunut ihmisoikeusaktivismi. Aihetta on tutkinut esimerkiksi Harvardin yliopiston teologi Bryan Hehir.³¹ Suomessa vapautuksen teologiasta on kirjoittanut esimerkiksi professori Elina Vuola.³²

Yhtenä kiinnostavana ilmiönä Bikon puheen taustalla voi pitää katolisen kirkon doktriinin muutosta 1960-luvulta alkaen. Paavi Johannes XXIII hyväksyi sorrettujen globaalin puolustamisen virallisesti osaksi kirkkokunnan politiikkaa. Myös vapautuksen teologia Latinalaisessa Amerikassa, musta teologia Yhdysvalloissa ja katolisen kirkon tuki Solidaarisuusliikkeelle Puolassa valjastettiin oikeudenmukaisuuspyrkimyksiin ja sitä kautta poliittisiin tavoitteisiin.³³ Bikon voi hyvin rinnastaa poliittisena toimijana ja sosiaalisen liikkeen johtajana vaikkapa Solidaarisuus -liikkeen johtajaan Lech Walesaan, joka hyödynsi kristinuskon sanomaa demokratia-aktivismissaan.³⁴ Mustan emansipaatioteologian ymmärtäminen on tärkeä osa Bikon retoriikan ymmärtämistä sekä hänen puheensa kohderyhmän ja puheessa ilmenevän uskonnon institutionaalisen kritiikin vuoksi.

2.0 Tutkimusongelmat

Tutkimusongelmaa pohtiessani minua on kiinnostanut se, kuinka poliittisesti tukalassa tilanteessa operoinut Biko liikkeen johtajana ja ideologina käytti valtaa. Miten hän voi toimia tilanteessa, jossa hallinto on pyrkinyt tukahduttamaan muiden kuin valkoisten henkilöiden poliittisen toimijuuden? Kovassa paikassa esiin nousevat pehmeät vallankäytön keinot.

Tutkimuskysymykseni ovat tärkeysjärjestyksessä seuraavat: Miten Biko hyödynsi pehmeää valtaa argumentoidessaan papistolle? Miten Bikon oma asema heijastui puheen retoriikkaan? Mitä erilaisia argumentaatiokeinoja Biko käytti ja mitkä keinot olivat vakuuttavimpia?

---

³⁰ Angi, Daniela. 2011. *Three Instances of Church and anti-communist opposition: Hungary, Poland and Romania*. Journal for the Studies of religion and ideologies, Issue 28/2011. 21–64.

³¹ Hehir, Bryan. 1996. *Religious Activism For Human Rights: A Christian Case Study. Religious Human Rights in Global Perspective*. University of Harvard. 97–119.

³² Vuola, Elina. 2008. *Elossa vai kuollut? Katsaus latinalaisamerikkalaisen vapautuksen teologian nykytilaan*. Teologinen Aikakauskirja 2/2008. 99–109.

³³ Hadfield, Leslie. 2010. *Christian Action and Black Consciousness Community Programmes in South Africa*. Journal for the study of religion. 108–110.

³⁴ Doney, Allison. 2023. *The Polish Catholic Church in Solidarity and Dissension: The Church's Role in Politics since 1947*. Thesis, Department of History and Classical Studies, Montreal, McGill University. 63–69.

On kiinnostavaa pohtia, miten Biko hyödynsi pehmeää valtaa argumentoidessaan ja millaista kohdeyleisöä Steve Biko puhutteli ja miten opiskelija-aktivistina tunnettu puhuja ja kirjoittaja varioi argumentointiaan, kun yleisö ei ollut pääosin samanmielistä. Bikon puheen ensisijainen tavoite on selkeä: saada papisto puolelleen kansalaisaktivismiin. Tällöin kuvaan tulee myös suostutteleva, yleisöään mukaan houkutteleva argumentaatio. Tulkitseen kirjoitelmassani sitä, miten Bikon asema heijastuu tapaan, jolla hän puheessaan argumentoi ja sitä, kuinka hän poliittisesti ahtaasta liikkumatilastaan huolimatta hyödynsi valtaansa. Bikolla ei ollut käytössään perinteisiä kovan vallan keinoja – keppiä ja porkkanaa³⁵ – papistoa puhutellessaan. Hänen piti ennen kaikkea turvautua pehmeään valtaan, jota luonnehdin tarkemmin tutkielman seuraavassa luvussa, jossa avaan työni teoreettista taustaa.

Bikon puheen ohella tarkastelen myös ajankohdan realiteetteja, kuten puhujan ja yleisön asemaa ja aikalaistekstiä, joista esimerkiksi Kari Palonen muistuttaa kirjassaan *Tekstistä politiikkaan*.³⁶ Pohdin keinoja, joilla Biko pyrki saamaan papiston puolelleen puheessa. Retoriikka-analyysini tähtää puheen argumentoinnin analyysiin, joten tarkastelen puhetta eri argumentaatiokeinojen avulla.

2. Teoreettinen viitekehys: Nye ja pehmeä valta

Joseph S. Nyen mukaan valta on kykyä saada muut hankkimaan ne lopputulokset, joita vallan tavoittelija itse haluaa. Pehmeä vallankäyttö taas tarkoittaa taitoa saada vallankäytön kohde haluamaan samaa kuin itse haluaa, ilman pakottamista tai maksamista, vetovoiman tai kiinnostavuuden avulla.³⁷ Bikon tavoitteena oli kumota Etelä-Afrikassa vallitseva apartheid-järjestelmä ja saada mustat papit sekä heidän edustamansa kirkot valjastettua mukaan apartheidin vastaiseen toimintaan.

Itse vallankäytön Nye jakaa kolmeen eri kategoriaan: 1. Keppiin eli pakottamiseen tai uhkailuun, 2. Porkkanaan eli maksuun ja kannustimeen ja 3. Kiinnostavuuteen tai vetovoimaan, jonka avulla muut haluavat tavoitella samoja päämääriä.³⁸ Kaksi ensimmäistä keinoa Nye sisällyttää kovan vallan alle ja kolmannen pehmeän vallan alle. Pehmeä valta voi perustua vetovoiman lisäksi myös

³⁵ Avaan termit keppi ja porkkana tarkemmin teoreettista viitekehystä käsittelevässä kappaleessa.

³⁶ Palonen, Kari. 1988. *Tekstistä Politiikkaan*. Tampere. Vastapaino. 144–151.

³⁷ Nye, 2008. *Public Diplomacy and Soft Power*. 94–108.

³⁸ Nye, 2008. *Public Diplomacy and Soft Power*. 94–97.

rakkauden tai velvollisuuden tunteeseen ja vedota arvoihin, jotka liittyvät oikeudenmukaisuuteen yhteisten arvojen ja tavoitteiden edistämässä.³⁹ Bikon hyödyntämä pehmeä vallankäyttö perustuu mielestäni enemmän kiinnostavuuteen kuin vetovoimaan. Sisällytän Bikon hyödyntämät keinot – velvollisuudentunteeseen ja arvoihin vetoamisen – kiinnostavuuden piiriin, sillä ne eivät kuvaa suoranaisesti vetovoimaa. Hän hyödyntää arvoista oikeudenmukaisuutta ja vetoaa velvollisuudentunteeseen taistelussa yhteistä vihollista eli apartheid-politiikkaa vastaan. Bikon retoriset taidot ja hänen asemansa auttoivat häntä varmasti edistämään tavoitteitaan: houkuttelemaan yleisöä haluamaan samaa kuin hän itse tahtoi.

Nyen pehmeän vallan käytön teoriaa on enimmäkseen sovellettu suvereenien valtioiden kaltaisten entiteettien keskinäisten diplomaattisuhteiden tutkimisen. Myös Andrew Heywood määrittelee politiikan ulottuvuuksia yleisesti analysoivassa teoksessaan Nyen pehmeän vallan käsitteen erityisesti yhdeksi neljästä globaalien ulkopoliittisen voimankäytön ulottuvuudesta.⁴⁰ Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö pehmeän vallan käsitettä voisi soveltaa valtioiden ulkopoliittikan ulkopuolella, tulkittaessa yksityishenkilöiden ja ryhmittymien retoriikkaa. Nye itse laajensi pehmeän vallan konseptia, jota käytettiin aiemmin kuvailemaan lähinnä Yhdysvaltojen kansainvälisiä suhteita, kirjassaan *Powers to Lead*. Kirja keskittyy käsittelemään pehmeää valtaa yksilöiden ja organisaatioiden keskinäisten suhteiden sekä johtamisen näkökulmasta.

Nyen pehmeän vallan teoreettista viitekehystä rajoittaa paikoittain teorian löyhät määritykset vallankäytölle. Tiedyt vallan käyttämisen keinot voivat helposti yhdistää molempia kovan ja pehmeän vallan elementtejä. Nye laajensi myöhemmin pehmeän vallan konseptiaan kirjoituksessaan *The evolution of a concept*.⁴¹ Teoria on aiemmin keskittynyt tutkimaan suvereenien valtioiden välisiä kahdenkeskeisiä suhteita, joten suurin osa tutkimuskirjallisuudesta tutkii Nyen teoriaa perinteisen ulkopoliittikan näkökulmasta, kuten konseptin ulkopoliittikan avulla määrittävä *Public Diplomacy and Soft Power* -teksti.⁴² Teoria on myös yleismaailmallinen, joten se ei monien jälkikolonialististen teorioiden tavoin tarkastele Afrikan dekolonisaatiodiskurssiin liittyviä ominaispiirteitä, joista voisi olla hyötyä myös Bikon puheen retorisisessa analyysissä. Rajoituksista huolimatta Nyen teoria tarjoaa kiinnostavan ja hyödyllisen kehyksen aiheelleni.

³⁹ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 30-31.

⁴⁰ Heywood, Andrew. 2019. *Politics* (Fifth Edition). Lontoo. Springer Nature Limited. 442–443.

⁴¹ Nye. 2021. *Soft power: The evolution of a concept*. *Journal of Political Power* 1/2021. 196–208.

⁴² Nye. 2008. *Public Diplomacy and Soft Power*. 94–107.

Mielestäni tärkein keino Bikon positiossa oli käyttää pehmeän vallan vaikuttamista, jolla mustat pastorit houkuttelevat haluamaan samoja tavoitteita Bikon ja hänen edustamiensa tahojen kanssa. Nye esittää, että kohdeyleisön preferenssien muokkaaminen samankaltaiseksi puhujan kanssa on keskeinen keino saada kohdeyleisö houkutelua puolelleen.⁴³ Nye pehmeän vallan ensisijaiseksi keinoksi määrittelemään toimintaa, jolla puhuja pyrkii vaikuttamaan yleisöön, kutsun työssäni houkutteluksi. Houkuttelu on pehmeän vallan kontekstissa moniulotteinen termi, joka sisältää suostuttelun keinoja. Sisällytän näin ollen tutkielmassani termin houkuttelu alle myös suostutteluun tähtäävät keinot.

Keskityn analyysissäni siihen, miten Biko hyödynsi pehmeää valtaa argumentoidessaan papistolle. Miten Biko valtaa hyödynsi, tulee esiin yleisön preferenssien muokkaamiseen pyrkivissä argumenteissa ja argumentaatiokeinoissa. Sivuan niin kulttuuria, arvoja kuin moraalista auktoriteettia. Ajatus pehmeän vallan preferenssien hyväksynnän hakemisesta resonoi menetelmäteokseni, Chaïm Perelmanin *Retoriikan valtakunnan*, kanssa. Teoksessa argumenttien premissien hyväksyntä pyritään siirtämään koskemaan myös johtopäätöksiä ja argumentaatiokeinojen keskeisenä pyrkimyksenä on suostuttelemineen.⁴⁴ Näen, että esimerkiksi suostuttelun argumentaatiotekniikoita purkava metodikirja on erinomainen lähde pehmeän vallan tarkastelussa.

2.2 Biko ja pehmeän vallan keinot

Pehmeän vallan keskiössä on pyrkimys muuttaa muiden preferenssejä, jotta muut haluaisivat tavoitella puhujan kanssa samoja tavoitteita vetovoiman, kiinnostavuuden tai esimerkiksi rakkauden, velvollisuudentunteen ja arvojen avulla.⁴⁵ Pehmeän vallan pyrkimyksestä saada kohdeyleisö haluamaan tavoitella samoja tavoitteita kuin puhuja käytän tutkielmassani termiä preferenssien muokkaus. Bikon argumenttien premissien avulla pyritään siis saamaan kohdeyleisö haluamaan samoja asioita kuin hän itse. Biko pyrkii argumentoinnillaan muokkaamaan papiston preferenssejä ja saamaan heidät ryhmänä ajatuksiensa taakse. Havainnollistan asiaa lainauksissa nostettujen esimerkkien kautta, jotta tutkielman fokus ei leviä liian laajalle.

Täytyy muistaa, että yleisö ja puhuja ovat tässä tapauksessa valmiiksi samalla aaltopituudella

⁴³ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 29–30.

⁴⁴ Perelman, Chaïm. 2007. *Retoriikan valtakunta*. Suomentanut Leevi Lehto. Tampere. Vastapaino. 28.

⁴⁵ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 29–37.

monista yhteiskunnan tilaan liittyvistä faktoista. Esimerkiksi maaorjuudesta tai rotusorrosta puhuessaan Bikon ei tarvitse todistaa samoista rakenteista kärsivälle yleisölleen, että kyseessä on negatiivinen ilmiö. Musta papisto ja heidän seurakuntansa kärsivät kaikki apartheid-järjestelmästä. Sen sijaan Bikon tulee saada ryhmä puolelleen aktiiviseen vastarintaan järjestelmää kohtaan. Se vaatii papiston preferenssien muokkaamista, jotta aktivismin laajentamiseen tähtäävät premissit osuvat ja uppoavat. Preferenssien muokkaaminen puolestaan tapahtuu perusteluissa, kun vastataan vaikkapa kysymyksiin: Mikä aiheutti apartheidin? Miksi rotusorto jatkuu?

Argumenttien täytyy olla osuvia, kun yleisön arvopohja on toinen kuin puhujalla. Keskityn kirjoitelmassani puhujan ja kohdeyleisön mielipiteitä jakaviin arvoja ja hierarkioita käsitteleviin premisseihin. Taitavasti argumentoimalla Biko pyrkii muokkaamaan papiston preferenssejä saadakseen heidät omien argumenttiensa taakse – ja samalla tavoittelemaan samoja päämääriä kuin hän itse.

Kohdeyleisön preferenssien muokkauspyrkimys tapahtuu Bikon puheessa etenkin abstraktien suotavuuteen pohjautuvien premissien avulla, joiden keskiössä ovat arvot sekä hierarkiat.⁴⁶ On tärkeä huomata, että esimerkiksi totuuteen tai hyvin selkeästi käytännön asiantilaan pohjautuvissa argumenteissa yleisön on melko helppoa hyväksyä puhujan premissit.⁴⁷ Bikon tulee saada erilaiset arvot ja taustat omaava papisto hyväksymään myös hänen omiin arvoihinsa perustuvat premissit. Juuri suotavuuteen perustuvissa abstrakteissa aiheissa, joissa puhujan ja yleisön välillä on eriäviä näkemyksiä, kuten uskonnollisissa arvoissa, uskonnon yhteiskunnallisessa roolissa ja kirkon hierarkiassa, kohdeyleisön preferenssien muokkaamispyrkimys argumentaation premissien kautta on olennaista. Kyky asettaa ja muokata preferenssejä kumpuaa toisissaan sidoksissa olevista piirteistä kuten kulttuurista, arvoista, moraalisesta auktoriteetista ja karismasta.⁴⁸

Biko argumentoi myös konkreettisten suotavuuteen pohjautuvien premissien avulla puhuessaan etenkin instituutioista ja kirkosta. Nämä suotavuuteen ja todellisuuteen perustuvat premissit esitetään erilaisten argumentaatiokeinojen avulla. Keskityn erityisesti niihin argumentaatiokeinoihin, jotka ovat preferenssien muokkaamisen keskiössä kiistanalaisimmissa kysymyksissä. Biko keskittyi puheessaan erityisesti teologiaa ja yhteiskuntarakennetta koskevien abstraktien arvojen määrittelyyn.

---

⁴⁶ Perelman. 2007. 30–35.

⁴⁷ Perelman. 2007. 28–31.

⁴⁸ Nye. 2008. *Powers to Lead* 30–32.

3. Metodi: Perelmanin retoriikan analyysi

Politiikantutkija Chaïm Perelmanin mukaan argumentaation tavoitteena on muuttaa kohdeyleisön mielipide käsiteltävästä asiasta. Hän käsittelee vakuuttamiseen ja suostutteluun tähtäävien argumentaatiokeinojen lisäksi erityisesti argumenttien premissejä ja kohdeyleisöä.⁴⁹ Perelmanin *Retoriikan valtakunta*, tärkein ja ainoa metodilähteeni, jakaa argumentaatiota koskevan yleisön kahteen kategoriaan: universaaliin ja erityisyleisöön. Erityisyleisöön pyritään vakuuttamaan juuri tiettyä yleisöä koskevilla argumenteilla, kun taas universaaliyleisöä vakuutettaessa argumenteilla pyritään saamaan laajan joukon, ”kaikkien älyllisten”, hyväksyntä.⁵⁰ Argumentaation keskiössä on argumentaation perusteet. Näistä perusteista, argumentin lähtökohdista, Perelman käyttää nimeä premissit. Keskeinen idea on Perelmanin mukaan saada argumentoinnin kohde hyväksymään argumentin premissit, sillä premissit hyväksymällä kohdeyleisö hyväksyy myös argumentin johtopäätökset. Premissit tulee suunnata kohdeyleisön mukaan, jotta kohdeyleisö voi hyväksyä kyseiset premissit ja sitä kautta argumentin johtopäätökset. Esimerkiksi Bikon premissit argumenteissaan opiskelijoille eivät varmaankaan ole samat kuin papeille, sillä ryhmien esittämät vaatimukset premissien hyväksynnälle eroavat toisistaan.⁵¹ Pehmeän vallan näkökulmasta tämä tarkoittaa, että Biko voi houkutelua pastoreita puolelleen ainoastaan, jos he hyväksyvät premissit. Hyödynnän työssäni myös Perelmanin ja sosiologi Lucie Olbrechts-Tytecan teosta *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation*, jossa luokitellaan ja kuvaillaan argumentaatiokeinojen piirteitä.

Premissit on jaettu Perelmanin teoksessa kahteen eri pääryhmään: todellisuuteen sekä suotavuuteen pohjautuviin. Todellisuuteen pohjautuviin premisseihin kuuluvat tosiseikat, totuudet ja otaksumat, kun taas suotavuuteen pohjautuviin kuuluvat esimerkiksi arvot, hierarkiat ja päättelysäännöt. Otaksumien pohja-ajatus on se, että mitä tapahtuu, on normaalia tai sitä, mitä normaalisti tapahtuisi. Tosin ”normaali” on käsitteenä tulkinnanvarainen, eivätkä esimerkiksi totuuden, todellisuuden tai tosiseikan määritelmät ole aina jaetusti selviä. Perelman toteaa, että totuuden tai tosiseikan voi kyseenalaistaa argumentoiden, mutta jos tosiseikoille annettu hyväksyntä on yleisesti hyväksyttyä, perustelija tarjoava henkilö voi myös joutua naurunalaiseksi. Tosin Jumalan kaltaisen auktoriteetin voidaan kokea takaavan tosiseikan paikkansapitävyyden

---

⁴⁹ Perelman. 2007. 16–120.

⁵⁰ Perelman. 2007. 16–30.

⁵¹ Perelman. 2007. 26–33.

omalla erehtymättömällä auktoriteetillaan.⁵² Tämäkin näkökulma nousee myöhemmin esiin tutkielmassani, tuleehan Bikon kohderyhmä uskonnon ja Jumalan vaikutuspiiristä.

Suotavuuteen pohjautuvista premisseistä arvot voidaan määritellä kahteen kategoriaan: abstrakteihin, kuten kauneus, ja konkreettisiin, kuten kirkko. Perelmanin mielestä arvot toimivat premisseinä parhaiten silloin, kun niitä ei täsmennetä, sillä spesifiointi synnyttää erimielisyyksiä erimielisten kesken. Konkreettisiin arvoihin vetoaminen on yleisempää konservatiivisille yhteisöille, kun taas abstrakteihin arvoihin vetoaminen otetaan yleensä osaksi yhteiskuntakritiikkiä.⁵³ Arvojen lisäksi suotavuuden premisseihin kuuluvat myös hierarkiat, jotka voidaan jakaa myös konkreettisiin ja abstrakteihin, sekä päättelysääntöihin, jotka voidaan rinnastaa otaksumiin. Perelman erottelee päättelysäännöt Aristoteleen retoriikan pohjalta yleisiin ja erityisiin sääntöihin.⁵⁴ Argumentaation lähtökohdat pitää tutkielmassani ottaa hyvin huomioon, sillä puheessaan Biko vetoaa enimmäkseen abstrakteihin suotavuutta koskeviin premisseihin puheessaan, mikä kertoo Bikon puheen yhteiskuntakriittisestä luonteesta. Tämä tarkoittaa sitä, että Bikon puheen mielenkiintoiset piirteet nousevat esiin usein premissien ja hyväksyntää hakevien väitteiden sidoksissa. Biko käyttää myös yleispäteviin arvoihin vetoamista, mikä on Perelmanin mukaan keino johtaa yksittäistapauksia pienryhmäyksimielisyyden pohjaksi ennen varsinaisten hyväksyntää kaipaavien johtopäätöksien ja niihin liitettävien premissien esittämistä.⁵⁵

Keskityn kuitenkin tutkimusaiheeni kannalta keskeisempiin teemoihin, jotka lähtevät liikkeelle Perelmanin argumentoinnin ydinlähtökohdista: yleisö ei pidä argumentoijan johtopäätöksiä yksin hyväksyttävänä, joten hyväksyntää pitää etsiä.⁵⁶ Eli toisin sanoen argumentoija ja yleisö on keskusteltavista asioista eri mieltä. Tietyille ammattiryhmälle puhuttaessa voidaan luottaa ammattiryhmän kannatukseen ammattien toimialaan liittyville väitteille, jotka oletetaan ammattiryhmänsä vuoksi olevan hyväksyttäviä.⁵⁷ Kiristinuskoon liittyvät hyvin perustavanlaatuiset väitteet, kuten yleisö uskoo Jumalaan, voidaan jo valmiiksi olettaa olevan papiston yleisesti hyväksyttäviä. Jatkan argumentaation lähtökohdista ja esisopimuksista puheen erityisyleisöä, mustaa papistoa käsittelevässä luvussa. Haluan kuitenkin pääasiallisesti keskittyä juuri argumentaatiotekniikoihin, joista käytän läpi tutkielman myös synonyymia,

---

⁵² Perelman. 2007. 30–33.

⁵³ Perelman. 2007. 34–35.

⁵⁴ Perelman. 2007. 37.

⁵⁵ Perelman. 2007. 34.

⁵⁶ Perelman. 2007. 27–40.

⁵⁷ Perelman. 2007. 38–40.

argumentaatiokeinot. Argumentaatiokeinojen tarkasteleminen ja erottelu on Perelmanin ja Olbrechts-Tytecan mukaan puheen sisällön kokonaisvaltaisen ymmärtämisen välttämätön ensiaskel.⁵⁸ Parhaimmillaan argumentaatio muodostaa yksimielisen kokonaisuuden, jossa argumentit ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja ne voidaan esittää erilaiselle yleisölle yhtä aikaa tai vuorotellen.⁵⁹ Tämä Perelmanin kuvaama puheen keskiössä on argumentaatiokeinojen osuva käyttö. Mielestäni argumentaatiokeinot ovat essentiaalisia Bikon puheen virkkeissä, joissa keskusteltavat asiat jakavat mielipiteitä yleisön ja puhujan välillä. Kyseisissä virkkeissä yleisön preferenssejä pyritään muokkaamaan samankaltaiseksi puhujan kanssa hyödyntämällä pehmeää valtaa. Argumentaatiokeinojen käsittely on puheen kokonaisuuden käsittämisen kannalta hyvin tärkeää. Argumentaatiokeinoihin keskittymällä saan vastauksia tutkimuskysymyksiini ja tutkielmani rakenne säilyy selkeänä ja koherenttina.

Argumentaatiokeinoilla pyritään lisäämään perustelujen vaikuttavuutta. Argumentaatiokeinot Perelman jakaa niiden rakenteen mukaan sidos- ja erottelumuoitoisiin argumentteihin. Erottelumuotoisissa argumenteissa pyritään erottelemaan asioita toisistaan ja sidosmuotoisissa rakentamaan yhteyksiä asioiden välille.⁶⁰ Sidosmuotoiset argumentit ovat joko todellisuutta rakentavia, todellisuuden rakenteeseen pohjautuvia tai kvasilogisia argumentteja. Kvasiloogiset argumentit muistuttavat muodollisia päättelyketjuja, mutta ne eivät täytä monitulkintaisuudessaan muodollisen päättelyketjun kriteereitä. Tarkoitus on saada oma argumentti noudattamaan loogista päättelyketjua. Kvasilogiset argumentit voivat pohjautua esimerkiksi yhteensopimattomuuden osoittamiseen, tekijöiden samaistamiseen, jakamiseen tai vertailuun.⁶¹ Bikon puheessa pehmeän vallan käyttöä voi Perelmanin argumentaatiokeinojen avulla tuoda esiin tavoilla, jotka saavat Bikon vetovoiman vaikuttamaan mahdollisimman suurelta suhteesta kohdeyleisöön.

4. Musta papisto Bikon puheen kohdeyleisönä

Bikon puheen analyysissä on huomioitava yleisö, sen vallitsevat mielipiteet ja asema. Perelman tiivistää näin: Kaikki seikat, joista puhuja esityksessään puhuu, on kuvattava kielellä, jota yleisö ymmärtää.⁶² Eli jos argumentaatiota ei soviteta kohdeyleisöön, sen teho vähenee.⁶³ Tarkastelen

---

⁵⁸ Chaïm Perelman & Lucie Olbrechts-Tyteca. 1969. *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation*. Indiana. University of Notre Dame Press. 187–192.

⁵⁹ Perelman 2007. 58.

⁶⁰ Perelman. 2007. 57–61.

⁶¹ Perelman. 2007. 62–93.

⁶² Perelman. 2007. 26–28; 50.

⁶³ Perelman. 2007. 20–26.

tässä luvussa Bikon yleisöä, mustia pastoreita ja heidän toimintaympäristöään.

Bikon puhe jaettiin toukokuussa 1972 kirjallisessa muodossa mustille papeille, jotka osallistuivat Black Community Programmesin (BCP) tapahtumaan Edendalessa Natalissa toukokuussa 1972.⁶⁴ Tarkoituksena oli tukea pastorien roolia Etelä-Afrikan monietnisissä kirkkoissa ja vahvistaa heidän mahdollisuuksiaan yhteiskunnallisessa aktivismissa.⁶⁵ BCP:n konferenssi pidettiin eri kristinuskon lahkosten mustille ja värillisille pastoreille.⁶⁶ Papistolla oli paljon vaikutusvaltaa mustissa yhteisöissä 1960–70-lukujen Etelä-Afrikassa. Osallistajat keskustelivat esimerkiksi teologian kehityksestä, johtajuudesta ja pappien koulutuksesta. Kyse oli siis osallistavasta tapahtumasta, jossa mustien nuorten intellektuellien – Mustan tietoisuuden – sanoma oli vain yhtenä juonteena.⁶⁷

Osana Mustaa tietoisuus -liikettä toimi juuri BCP, joka tuotti ruohonjuuritason osallistavia projekteja. BCP teki yhteistyötä kirkollisten tahojen kanssa levittääkseen emansipaation sanomaa myös seurakunnissa. Kristinuskon tutkimusprojekti SPRO-CAS pureutui mustan teologian muutoksen tarpeeseen analysoiden Etelä-Afrikan taloutta, koulutusta, lakia, politiikkaa, sosiologiaa ja kirkkoa. SPRO-CAS rahoitti BCP:n toimintaa vuoteen 1973. Kun järjestöjen yhteistyö loppui, apartheidia vastustaneiden Euroopan kirkkojen sekä Etelä-Afrikan mustien seurakuntien taloudellinen tuki mahdollisti BCP:n toiminnan jatkumisen.⁶⁸ Opiskelijayhteisö ja Musta tietoisuus -liike tavoitteli papiston ja samalla vanhemman polven tukea yhteiskunnallisessa aktiivisuudessa. Minkälaisella argumentoinnilla Biko lähestyi tätä tärkeää kohderyhmää?

Onnistunut puhe ottaa Perelmanin mukaan huomioon yleisön ja valitsee argumenttien lähtökohdat yleisön hyväksymien väitteiden joukosta. Puhujan argumentin kannatus vaihtelee eri yleisöissä, joten väitteiden kannatus on vahvasti sidottuna yleisön mielipiteisiin puhujan sanomisista.⁶⁹ Argumentaation analysoimisen kannalta on olennaista tarkastella Bikon kohdeyleisöä. Bikon, kansalaisaktivistin ja sosiaalisen liikkeen johtajan, aktiivinen osallistava pyrkimys saada mustat papit puolelleen osoittaa, ettei papisto ollut täysin valtiiovallan kontrollissa. Bikon puheen otsikko ja ensimmäinen virke kuvastavat puheen ensisijaista yleisöä ja Bikon maallisuutta: *Kirkko nuoren kadunmiehen silmin*: ”Ensinnäkin olen kadunmies puhumassa

---

⁶⁴ Biko. 2005. 55–61.

⁶⁵ Hadfield. 2010. 110–112.

⁶⁶ Hadfield. 2010. 105–115.

⁶⁷ Hadfield. 2010. 112.

⁶⁸ Hadfield. 2010. 105–130.

⁶⁹ Perelman. 2007. 57.

ryhmälle uskonnollisia pastoreita”.⁷⁰

Tulkitsen mustien pastoreiden olevan Bikon erityisyleisö Perelmanin metodin mukaisesti. Hän pyrkii läpi puheen vakuuttamaan kuulijoitaan ja suostuttelemaan heitä mukaan yhteiskunnalliseen aktivismiin. Mustan papiston voi nähdä myös asiantuntijayleisönä teologisessa keskustelussa.⁷¹ Näen, että Bikon puheeseen tilaisuudessa tutustuneet henkilöt olivat vielä spesifimpi ryhmä kuin mihin sateenvarjotermi mustat pastorit tai musta papisto viittaavat. BCP:n kaltaisen kantaaottavan aktivistijärjestön tapahtumaan osallistui nimittäin todennäköisemmin liikkeen ajatuksia kannattavia kuin niitä vastustavia pappeja. BCP seurasi SASO:n jalanjäljissä yhteiskunnallisen inkluusiivisuuden puolesta, sillä mustan ihonvärin piiriin sisällytettiin myös intialaiset ja värilliset. Yleisö oli siten laajempi ja heterogeeninen.⁷² Usein konservatiivisena tunnetun kirkonmiesten ryhmän seasta yleisöksi valikoitui siis vähintäänkin BCP:n ja Bikon teemoista kiinnostuneita uskonnollisia vaikuttajia. Puheen pitämisen aikoihin oli havaittavissa yhteiskunnallista liikehdintää myös aiemmin konservatiivisina pidettyjen teologian opiskelijoiden keskuudessa. Esimerkiksi viisi St. Peter'sin teologisen korkeakoulun entistä opiskelijaa oli Natalin konferenssin aikana karkotettuina tai pidätettyinä. Bikon kirjallisen tuotannon toimittanut ystävä, pastori Aelred Stubbs toteaa, että tilannetta, jossa teologisen korkeakoulun opiskelijoita on karkotettu tai pidätetty, olisi ollut täysin mahdotonta kuvitella kymmentä vuotta aiemmin.⁷³

Suostuttelua käytetään useimmiten erityisyleisön kanssa, vakuuttamista puolestaan universaalien yleisön kanssa. Bikon puheissa on osuuksia, joissa hän hyödyntää suostuttelun lisäksi vakuuttamista. Tämä tietysti voisi viitata myös siihen, että ensisijaisen erityisyleisön lisäksi Biko kohdistaa sanansa myös kaikille mustille, eli universaalille yleisölle.⁷⁴ Arvatenkin hän tiesi, että painettuna puhe leviäisi kohderyhmäänsä laajemmalle apartheid -politiikan sensuurista huolimatta. Vaikka puheessa voi nähdä elementtejä universaalille yleisölle puhumisesta, ei se poista sitä tosiasiaa, että musta papisto on puheen selkeä erityisyleisö.

Miksi pastorit tulivat tapahtumaan ja tutustuivat Bikon sanomaan? Miksi ihmiset seuraavat heitä, joilla on vaikutusvaltaa? Nyen mukaan siksi, että ihmisillä on seuraamiseen liittyviä tarpeita,

---

⁷⁰ Biko. 2005. 54.

⁷¹ Perelman. 2007. 22–25.

⁷² Hadfield. 2010. 107–108.

⁷³ Biko. 2005. 55.

⁷⁴ Perelman. 2007. 17–27.

kuten merkityksen, ryhmäidentiteetin, yhteenkuuluvuuden ja järjestyksen tunne.⁷⁵ Kohdeyleisön vaikutusvaltaa on mahdotonta mitata, mutta jokaisella papilla on seurakunta, joka koostuu hänen viestinsä kuulijoista. Arvioinkin, että papiston asema on Nyen ajatusten valossa ennakko-oletuksia tärkeämpi. Heidän kykynsä mobilisoida mustaa yhteisöä oli suuri. Pastorit pystyivät tarjoamaan seurakuntalaisille ryhmäidentiteetin rakentumista, yhteenkuuluvuutta, järjestystä ja ennen kaikkea merkitystä ylimmän auktoriteetin eli Jumalan kautta. Sosiaalisten kriisien aikana, kuten sotien tai laman aikana, raskaissa olosuhteissa elävät seuraajat saattavat luovuttaa aiempaa enemmän valtaa johtajille. Etelä-Afrikan mustien kansalaisoikeustilannetta 1970-luvun alussa voidaan erinomaisesti verrata sosiaaliseen kriisiin.⁷⁶ Näin ollen väitän, että Bikon aseman merkittävyys vielä korostui ihmisten poliittisen vaikutusvallan puuttuessa.

5. Bikon puheen argumentaatiokeinot

Biko hyödynsi *The church seen by a young layman* -puheessa monipuolisesti eri argumentaatiokeinoja. Pohdin seuraavissa luvuissa argumentaatiokeinoja, joilla hän pyrki saamaan kohdeyleisöä, osin oletettavasti itseään konservatiivisempaa papistoa, puolelleen. On kuitenkin huomattava, että eri sidosmuotoisia argumentaatiokeinoja ja esimerkin avulla argumentointia on käytetty puheessa hyvin pitkälti limittäen, ja osa argumenteista täyttää useamman eri argumentaatiokeinojen kriteerit. Analyysissä kappaleet etenevät tärkeimpien argumentaatiokeinojen kautta, jotka olen jakanut puheen tutkimuskysymyksieni kannalta temaattisesti.

5.1. Todellisuuden rakenteeseen pohjautuvat argumentit

Biko hyödyntää pragmaattista argumenttia erityisesti tähän lukuun koostamissani lainauksissa. Hän viittaa uskontojen kulttuurisidonnaisuuden ja identifikaation arvoon yhteiskunnan soveliaiden, ihmisiä sitovien käyttäytymismallien määrittelijänä. Tämä pragmaattinen argumentti liittyy arvoihin ja hierarkioihin. Pragmaattisen argumentin jälkeen käsittelen syy-seuraussuhteeseen perustuvia argumentteja. Syy-seuraussuhteet voivat perustua ihmisten yleisesti hyväksymiin yhteyksiin syiden ja seurausten välillä tai yksittäisten ihmisten omiin käsityksiin syistä ja seurauksista. Tärkeintä syy-seuraussuhteeseen argumentin toimivuuden kannalta on tehdä

⁷⁵ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 32.

⁷⁶ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 15–32.

argumentin kausaalisuhteesta uskottava ja todennäköinen yleisön mielestä.⁷⁷

Biko viittaa todellisuuden rakenteeseen ja vetoaa kohdeyleisöön Etelä-Afrikan kristinuskon uudelleen määrittelemiseksi, jotta se omaksuisi relevanttimman sanoman, jossa mustille eteläafrikkalaisille olisi aktiivinen rooli. Biko muistuttaa kohdeyleisöä kirkkokuntiansa kulttuurisidonnaisuudesta. Hänen näkökulmastaan papiston on syytä omaksua uusia arvoja ja tarjota yleisöilleen relevantimpia viestejä. Vallitsevassa poliittisessa tilanteessa uskonto on Bikon mukaan apartheid-politiikkaa harjoittavan valtion taskussa.

Kun ihmiset alistetaan uskonnolle, joka on irrallaan heidän omasta kulttuurisesta taustastaan, alkaa usein esiintyä tyytymättömyyden merkkejä, ja joskus tämä johtaa avoimeen vastarintaan. Siksi voidaan väittää, että useimmat uskonnot ovat kulttuurisidonnaisia, ja jos ne eivät ota huomioon tätä kulttuurisidonnaisuutta, niiden on oltava tarpeeksi mukautuvia välittääkseen merkityksellisiä viestejä erilaisille ihmisille erilaisissa tilanteissa. – – Niiden kansojen, joiden keskuuteen kristinuskoa levitettiin, täytyi hylätä omat alkuperäiset vaatteensa, tapansa ja uskomuksensa, jotka kaikki leimattiin barbaarisiksi ja pakanallisiksi. Afrikkalaisista ihmisistä tuli siirtomaavaltojen ”leikkikenttä”.⁷⁸

Bikon edellinen argumentti lähentelee todellisuuden rakenteeseen nojaavaan pragmaattisen argumentin prototyyppejä; hän tarkastelee kristinuskon tuloa Etelä-Afrikkaan sen seurausten perusteella.⁷⁹ Biko tulkitsee kristinuskon adaptaation historiaa Etelä-Afrikassa rakentamalla peräkkäisyysiteitä perinteisestä kulttuurista luopumisen ja Afrikan kolonisaation välille.⁸⁰ Peräkkäisyysiteistä koostuva pragmaattinen argumentti täyttää tässä tapauksessa myös pienten askelten politiikan kriteerit, jossa edetään asteittain kohti tavoitetta.⁸¹ Argumentti esittää kristinuskon vakiintumisen Etelä-Afrikassa asteittain kolmeosaisesti: 1. Ulkopuolisista kulttuureista tulevat uskonnot usein aiheuttavat ihmisissä tyytymättömyyttä, siksi niiden on oltava riittävän mukautuvia ollakseen relevantteja. 2. Alkuperäinen tapakulttuuri muutetaan

⁷⁷ Perelman & Olbrechts-Tyteca.1969. 264–268.

⁷⁸ Biko. 2005. 55–56.

⁷⁹ Perelman. 2005 94–97.

⁸⁰ Perelman. 2007. 93–101.

⁸¹ Perelman. 2007. 100–102.

ulkopuoliseen uskontoon vedoten. 3. Afrikkalaisista tulee kolonialismin pelinappuloita.⁸² Bikon katsannossa kristinuskon paikallisen version vaikutuksia voi tarkastella peräkkäisyysiteiden muodostaman mallin kautta. Mustien kannalta negatiivinen kehitys sivuaa myös todellisuutta rakentavaa argumenttia.⁸³ Osiin pilkottaessa tämä paljastaa mielenkiintoisen piirteen puheesta.

Pragmaattisen argumentin kohdassa 1. Biko pyrkii muokkaamaan kohdeyleisönsä preferenssejä uskonnon kulttuurisidonnaisuuteen vedoten saadakseen pastorit puolelleen. Toinen ja kolmas kohta toimivat tukevina, kohdeyleisöä puhuttelevina argumentteina vain, jos yleisö hyväksyy Bikon premissin: että kristinusko on alun perin Etelä-Afrikan alkuperäiskulttuurista irrallinen, ulkopuolelta tullut uskonto, jonka sanoman on sopeuduttava mustien ihmisten tarpeisiin ollakseen merkityksellinen. Mikäli kohdeyleisö hyväksyy premissin, pragmaattisen argumentin kohdat 2 ja 3 näyttävät, miten Etelä-Afrikassa kävi, kun kristinusko ei adaptoitunut mustien ihmisten tarpeisiin.

Bikon edellä mainituissa argumenteissa ei ole suoranaista viittausta mustiin pappeihin, vaan niissä käsitellään uskonnon ja sen tuoman vallan vaikutuksia. Näin Biko pelkistää papiston edustaman kristinuskon sen vaikutuksiin. Historiallisten seurauksien esittäminen pragmaattisen pienten askeleen politiikan kautta puheen kärjessä on erikoisyleisölle helpommin lähestyttävämpää, kuin kristinuskon auktoriteetin ja papeista johtuvien 1970-luvun alun ongelmiin tarttuminen.⁸⁴ Biko esittää mustien pappien toiminnan jatkumona valkoisten lähetyssaarnaajien toiminnalle:

Koska valkoinen lähetyssaarnaaja kuvasi mustia ihmisiä varkaina, laiskoina, seksinälkäisinä ja koska hän (valkoinen lähetyssaarnaaja) liitti kaiken, mikä on arvokasta valkoisuuteen, kirkkomme näkevät pappiemme kautta kaikki aiemmin mainitsemani paheet ei-valkoisen miehen meille aiheuttaman julmuuden ja epäoikeudenmukaisuuden ilmentyminä, vaan väistämättöminä todisteina siitä, että valkoinen mies oli sittenkin oikeassa kutsuessaan meitä villeiksi. Näin ollen, jos kristinusko oli alun perin vääristynyt sen takia, että siihen sisällytettiin elementtejä, jotka tekivät siitä ihanteellisen uskonnon kansojen kolonisoimiseen, on siitä nykyisessä muodossaan tullut ihanteellinen

---

⁸² Biko. 2005. 55–57.

⁸³ Perelman. 2007. 108–120.

⁸⁴ Perelman. 2005. 100–102.

uskonto näiden samojen ihmisten alisteisen aseman ylläpitämiseksi.⁸⁵

Kaikesta arvokkaasta tuli kristinuskon piirissä valkoiseen ihonväriin verrattavaa ja ihmisten vioista syytettiin mustaa ihonväriä. Tämä teki Bikon mielestä kristinuskon eteläafrikkalaisesta sovelluksesta alistamisen välineen, jota valkoiset Bikon mukaan hyödynsivät.

On mielenkiintoista, että Biko kuvaa lähinnä valkoisten lähetystyöntekijöiden ja laajemmin valkoisen yhteiskunnan motiiveja. Näin hän antaa ymmärtää mustan papiston ja mustien kirkon motiivien olevan toissijaisia ja valkoisen yhteiskunnan ensisijaisia. Argumentti syntyy näkökulmasta, jossa kohdeyleisö, papisto, ylläpitää myös itse rasistisia käsityksiä. Papiston motiivien kuvailun puuttuminen jättää mahdollisuuden intressien ylläpitämiseen tahattomasti. Biko tulkitsee, että mustien pastorien ihmiskäsitysten taustalla vaikuttavat kristinuskon vääristyneestä versiosta kumpuavat rasistiset ihmiskäsitykset, joissa syyllinen löydetään aina omasta peilistä. Argumentin avulla puhuja ikään kuin paljastaa totuuden kristinuskon käytön taustamotiiveista, jotka keskittyivät alistamiseen ja kontrolliin. Tämä taustamotiivien paljastaminen on Bikon pehmeän vallankäytön muoto. Se muistuttaa tapaa luoda kohdeyleisölle kriisintunne, jossa käytännön muutos on tarpeellista, sillä kirkon toiminta ylläpitää epäoikeudenmukaista yhteiskuntaa.⁸⁶

Argumentin uskottavuuteen liittyy se, kuinka hyvin puhuja pystyy selittämään syyt toiminnan takana. Syiden sanoittamiseen vaikuttavat aina toimijan motiivit, sillä vain niihin uskomalla toimijan arvioidaan käyttäytyneen tietyllä tavalla.⁸⁷ Papiston motiivien perusteluiden puuttuminen heikentää siis Bikon argumenttia. Vaikka hänen mukaansa kristinuskon tuella on ajettu ja ylläpidetty sortoa, hän ei osoittanut henkilökohtaisia motiiveja, joiden tähden papit itse ajaisivat sortoa uskonsa avulla. Todellisuutta rakentavien argumenttien kohdeyleisön pitää hyväksyä argumentoinnin johtopäätökset. Siksi todellisuutta rakentava argumentaatiokeino on riskialtis: jos kohdeyleisö ei vakuutu uskonnon adaptaation ongelmallisuudesta ja limittymisestä kolonialismiin, Bikon argumentit eivät toimi yleisölle. Ehkä siksi hän puhui uskonnoista yleisellä tasolla eikä tuominnut uskontoa kokonaisuudessaan.

5.2 Auktoriteettiin vetoaminen

⁸⁵ Biko. 2005. 57.

⁸⁶ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 100–105.

⁸⁷ Perelman & Olbrechts-Tyteca. 1969. 264–266.

Biko hyödyntää argumentaatiokeinona myös auktoriteettiin vetoamista. Argumentaatiokeinoon tarkoituksena on saada väitteelle hyväksyntää todistamiskelpoisen totuuden puuttuessa.

Hyväksyntää haetaan henkilön tai ryhmän nauttiman arvostuksen turvin. Täysin kiistattomia auktoriteetteja voivat olla Perelmanin mukaan vain jumalallista alkuperää olevat auktoriteetit, muissa tapauksissa auktoriteettien väliset konfliktit ovat mahdollisia.⁸⁸

Biko tunnustaa heti mustan papiston roolin teologisen keskustelun auktoriteetteina. Hän kertoo puhuvansa aiheesta yleisluontoisesti maallikkona, jättäen samalla Jumalan auktoriteetin keskustelun ulkopuolelle.⁸⁹ Mutta vaikka hän tunnustaa papiston teologisen keskustelun auktoriteettina, hän kyseenalaistaa pastorien auktoriteetin uskonnosta yleistasolla puhuttaessa. Hän vetoaa puheessa puheelleen eniten keskeisen ryhmän, nuorten auktoriteettiin.⁹⁰

Asettamalla itsensä nuorten puolesta puhujaksi Biko pyrkii muokkaamaan kohdeyleisön preferenssejä samankaltaisiksi moraalisella auktoriteetillaan. Tämä on ymmärrettävää, sillä Bikon johtava asema opiskelijayhteisössä on perustunut hänen henkilökohtaisen karisman lisäksi tasa-arvon sanomalle, jolle oli vankkaa kannatusta etenkin koulutetussa opiskelija-aktivistien piirissä. Näin Bikolla on legitimizeettia toimia nuorten yhteisön puolestapuhujana. Perelmanin mukaan retoriikassa ei useinkaan aseteta kyseenalaiseksi auktoriteetin argumenttia vaan auktoriteetin valinta, niin myös Bikon puheessa.⁹¹ Auktoriteetin valinta on aina sidoksissa kohdeyleisöön ja sen käsitykseen aiheesta, jolloin valittu auktoriteetti voi vaihdella kontekstin mukaan. Kohdeyleisön tulee tunnistaa auktoriteetti, johon vedotaan, jotta auktoriteettiin vetoaminen lisää sanoman vaikuttavuutta.⁹²

Bikon mukaan Etelä-Afrikan kirkot ovat vaarassa menettää nuorten kannatuksen. Alkajaisiksi hän asettaa itsensä osaksi nuoria, sen auktoriteettiryhmän edustajaksi, johon hän vetoaa kautta puheen: ”*Toiseksi, olen nuori mies puhumassa varsin vanhoille ihmisille.*”⁹³ Biko kuvaa sukupolvien välistä kuilua ja arvioi papiston sanoman käyvän vanhanaikaiseksi nuorten mielissä. Kuilua tulisi hänen mukaansa kaventaa ja ymmärrystä lisätä. Hän vetoaa selkeästi nuorten auktoriteettiin argumentoidessaan kirkkojen toimintaan tähtäävien muutosten puolesta:

---

⁸⁸ Perelman. 2007. 108–109.

⁸⁹ Biko. 2005. 55–57.

⁹⁰ Biko. 2005. 55–61.

⁹¹ Perelman. 2007. 108.

⁹² Perelman & Olbrechts-Tyteca. 1969. 307–310.

⁹³ Biko. 2005. 54.

Pyrkimys kaventaa sukupolvien välistä kuilua on perustavanlaatuista missä tahansa tilanteessa, jossa arvioidaan uudelleen aiemmin totuttua perinnettä, joka näyttää menettävän merkitystään nopeasti nuorten mielissä.⁹⁴

Biko luo yhteisen päämäärän kohdeyleisön ja itsensä välille: on tärkeää muistaa nuoret myös seurakunnissa. Ryhmän auktoriteettiin vetoamalla hän pyrkii ulottamaan omat tavoitteensa myös papistoa koskevaksi. Ilman ajattelun ja toiminnan muutoksia pappien asema heikentyisi nuorten keskuudessa. Puhumalla sukupolvien välisen kuilun kaventamisesta ja kirkon heikosta asemasta nuorten keskuudessa Biko pyrkii muokkaamaan papiston vallitsevia preferenssejä, jotta ne olisivat linjassa hänen omien kanssaan. Hänen oma auktoriteettiasemansa korostuisi kohdeyleisön hyväksyessä premissin, sillä papisto myöntäisi näin Bikoa tukevan kohderyhmän, eli nuorten, kaikkoavan kirkon piiristä ilman muutoksia kirkon nykyiseen linjaan.

5.3 Kovan vallan kaltaiset elementit

Koska johtajan tulee ymmärtää seuraajiaan ja johtajan ja seuraajien yhteisten tavoitteiden tulisi olla riittävän selkeitä, on Bikon puheessaan korostama ryhmä, nuoret, uskottava auktoriteetti kohdeyleisön näkökulmasta.⁹⁵ Jos papit tahtovat toimia auktoriteetteina nuorille, heidän pitäisi mukautua ainakin jossakin määrin nuorten toiveisiin. Mielenkiintoista on se, että Bikon nuorten auktoriteettiin vetoavassa argumentoinnissa on nähtävillä perinteisiä kovan vallan elementtejä:

Nykypäivän nuoret haluavat tuntea, että he voivat tulkita kristinuskoa ja poimia siitä itselleen relevantteja ja omaan tilanteeseensa sopivia viestejä ilman, että puhdasoppiset rajoitukset estävät heitä tekemästä niin. Tämän syyn takia katolisen kirkon kymmenine dogmeineen, on joko sopeuduttava nopeasti muuttuvaan maailmaan tai otettava riski nuorten jäsenten menettämisestä.⁹⁶

---

⁹⁴ Biko. 2005. 54.

⁹⁵ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 5–10.

⁹⁶ Biko. 2005. 58–59.

Lainaus muistuttaa hieman omaan ryhmään vetoavan tahon uhkausta.⁹⁷ Jos katolinen kirkko ei muuta tapojansa, se riskeeraa nuorten kannatuksen ja myös oman asemansa. Biko hyödyntää siis auktoriteettiin vedotessaan myös keppiä muistuttavia keinoja. Epäsuoran uhkailun voi tosin määritellä myös pehmeän vallan suostuttelutaktiikaksi, sillä varsinaista pakottamista uhkaukseen ei sisällynyt. Bikon argumentin taustalla on pohjimmiltaan suostuttelu uhkailunkaltaisista keinoista huolimatta, sillä hänen yleisönsä pystyy vapaaehtoisesti valitsemaan, uskooko se argumenttia vai ei.⁹⁸ Määrittelisin itse Bikon auktoriteettiin vetoavan keinon niin sanotuksi ”violetiksi argumentiksi”⁹⁹, mitä on hankala luokitella kumpaankaan, pehmeään tai kovaan valtaan.¹⁰⁰

Nuorten auktoriteettiin vetoavien argumenttien uhkakuvien taustalla voi nähdä myös porkkanan eli maksun tai kannustimen. Mukautumalla Bikon ja nuorten vaatimuksiin pastorit saavat pidettyä nuoret mukana seurakuntien toiminnassa. Muussa tapauksessa nuorten erkaantuminen vähentäisi seurakuntien tuloja. Pitää muistaa, että puheen yleisö, papisto, hyötyi BCP:n resursseista. Vaikka suhteellisen niukat resurssit perustuivat joukkorahoitukseen ja keräyksiin, oli liike saanut rahallista tukea esimerkiksi Euroopasta liberaaleilta kirkollisilta toimijoilta.¹⁰¹

6. Kvasilogiset argumentaatiokeinot ja yhteensopimattomuus

Kvasilogiset argumentit ovat monitulkintaisia muodollista päättelyä jäljitteleviä argumentteja, jotka eivät kuitenkaan täytä muodollisen päättelyn kriteereitä. Bikon puheessa korostuvat etenkin yhteensopimattomuuteen ja ristiriitaan vetoavat kvasilogiset argumentit. Yhteensopivuuteen ja ristiriitaan vetoavissa kvasilogisissa argumenteissa tarkoituksena on osoittaa kahden eri asian olevan yhteensopimattomia. Perelmanin mukaan luonnollisen kielen argumentaatiossa ei koskaan törmätä järjettömyyteen vaan ainoastaan yhteensopivuuksien puuttumiseen.¹⁰²

Yhteensopimattomuuteen vetoavissa argumenteissa ehdotetaan yleensä, että ristiriidan aiheuttava tekijä tulisi poistaa.¹⁰³ Argumentaatiossa kvasilogiset argumentaatiokeinot, kuten yhteensopimattomuuden osoittaminen, ovat subjektiivisia: niiden avulla ei voida osoittaa

⁹⁷ Nye. 2008. *Public Diplomacy and Soft Power*. 94–96.

⁹⁸ Nye. 2021. *Soft power: The evolution of a concept*. *Journal of Political Power*. 7–9.

⁹⁹ Violetti viittaa punaisen (kovan vallan) ja sinisen (pehmeän vallan) sekoitukseen.

¹⁰⁰ Nye. 2021. *Soft power: The evolution of a concept*. *Journal of Political Power*. 3–10.

¹⁰¹ Hadfield. 2010. 110–115.

¹⁰² Perelman. 2007. 63.

¹⁰³ Perelman. 2007. 65.

samankaltaista täydellistä ristiriitaisuutta kuin vaikkapa matemaattisella päättelyllä.¹⁰⁴ Siksi yhteensopimattomuuteen vetoaminen on aina kiinni argumentoijan näkökulmasta. Käytän tästä eteenpäin argumentaatiotekniikasta nimeä yhteensopimattomuuteen vetoaminen. Biko hyödyntää yhteensopimattomuuteen vetoamista etenkin puhuessaan kirkosta instituutiona, jolla on tausta-auktoriteettinsa ja rahoittajansa.

Kvasilogisista argumenteista yhteensopimattomuuteen vetoaminen tulee Bikon argumentoinnissa esiin useimmiten siinä, miten kirkkoa ja koko uskontoa edustavien instituutioiden ja auktoriteettien intressit eivät kohtaa kirkkoon kuuluvien mustien ihmisten kanssa. Taustalla vaikuttaa aiemmin mainittu Bikon pragmaattinen argumentti: hän painottaa uskonnon kulttuurisidonnaisuutta ja sanoman relevanssia kohdeyleisön näkökulmasta. Bikon narratiivissa kirkon sanoman täytyy muuttua relevantiksi. Toisaalta Biko sitoo uskonnon käytännön soveltamisen ja Raamatun sanoman erottamattomasti yhteen, joten niiden yhteensopimattomuuden osoittaminen vaikuttaa hieman ristiriitaiselta. Kyseinen ristiriita heikentää argumentin vahvuutta.

Jopa näin myöhäisessä vaiheessa huomaa edelleen Raamatun tulkinnan järkyttävän merkityksettömyyden. Maassa, joka on tulvillaan epäoikeudenmukaisuuksia ja joka on fanaattisesti sitoutunut sortamisen, suvaitsemattomuuden ja silmittömän julmuuden harjoittamiseen rodullisten ennakkoluulojen vuoksi; maassa, jossa kaikki mustat ihmiset joutuvat tuntemaan olevansa ei-toivottuja Jumalan lapsipuolia, Jumalan jonka läsnäoloa he eivät voi tuntea; maassa, jossa isä ja poika, äiti ja tytär tulevat joka päivä neuroottisiksi puhtaasti kykenemättömyyden vuoksi suhteuttaa nykyhetkeä tulevaisuuteen, koska täysin kaiken valtaava ahdingon tunne täyttää heidät. Kirkko lisää heidän epävarmuuttaan sisäänpäin katsovalla syntikäsitteellään ja "mea culpa" -asenteeseen¹⁰⁵ kannustamalla.¹⁰⁶

Bikon mukaan kirkko vaikeuttaa mustien asemaa vahvistamalla ”olen syyllinen omaan

¹⁰⁴ Perelman & Olbrechts-Tyteca. 1969. 193–196.

¹⁰⁵ Tulkitsen seuraavassa kappaleessa käsitettä *Mea Culpa* sanoin: ”Olen syyllinen omaan kärsimykseni.”

¹⁰⁶ Biko. 2005. 56.

kärsimykseni” -asennetta. Näin kirkko sivuuttaa yhteiskunnallisen tekijöiden kuten epätasa-arvon ja rotusyrjinnän vaikutukset. Mustat eteläafrikkalaiset ovat Bikon sanoin kuin ”ei-toivottuja Jumalan hylkäämiä äpärälapsia, joiden ei anneta tuntea Jumalan läsnäoloa”. Tuomalla epäkohtia esiin hän tahtoo osoittaa, ettei eteläafrikkalainen kristinuskon versio painota rakkauden ja oikeudenmukaisuuden tapaisia arvokkaita asioita. Oikeudenmukaisuuteen ja rakkauteen vetoaminen ovat ihmisten välisen pehmeän vallankäytön keskiössä.¹⁰⁷ Biko pääättelee, ettei kirkko suostu ymmärtämään tai myöntämään yhteiskunnallisia ongelmia, jotka koskettavat eteläafrikkalaisia mustia kristittyjä. Jos uskonto ei noudata Raamatun ydinsanomaa, Raamatun sanoman tulkintaa on pakko muuttaa.

Kyseinen argumentti on olennainen preferenssien muokkauksen kannalta: Biko kritisoi kohdeyleisöään seurakuntien jäseniensä laiminlyömisestä vallitsevalla kristinuskon sanomallaan. Näin voidaan olettaa, että yleisön edustaman instituution toiminnan ja puhujan yleisölle asettaman instituution halutun toiminnan välillä on raja-aita, jonka puhuja tahtoisi kaataa. Biko katsoo pastorien edustavan kirkkoa instituutiona, joten heidän vastuullaan on instituution tärkein uskonnollinen sanoma. Vaikuttaisi siis siltä, että papit ovat vallitsevan instituution ”viallisen” uskonsanomian puolella, jos he eivät aktiivisesti pyri muuttamaan uskon sanomaa. Näin velvollisuudentunteeseen vetoamalla hän patistaa papistoa muutokseen.¹⁰⁸

Voi olettaa, että jotkut yleisöstä eivät ehkä ole avoimia Bikon suostuttelulle, mutta sekä Biko että papisto todennäköisesti tahtovat, että kirkko toimisi mustaa yhteisöä kantavana ja eteenpäin siivittävänä voimana. Voimakas syyllistävä kritiikki voi herättää yleisössä negatiivisia tunteita ja vastarintaa retoriikkaa kohtaan. Toisaalta Biko nimenomaisesti pyrkii siihen, että kohderyhmä miettisi toimintaansa ja oman kirkkokuntansa toimia. Kyseessä on eräänlainen syytös, jolla yleisöä herätellään sanoman yhteensopimattomuuden ja eturistiriidan avulla.¹⁰⁹ Bikon tavoitteiden kannalta oli tärkeää saada kohderyhmä omalle puolelle, siis miettimään yhteiskunnallisiin epäkohtiin keskittyvää premissiä. Tämä argumentti toimii oikeastaan vain silloin, jos papiston jäsenet ovat hyväksyneet Bikon aiemman argumentin Raamatun tulkinnan ja uskonnon käytännön harjoittamisen vaikutusten erottamattomasta sidoksesta.

¹⁰⁷ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 30–33.

¹⁰⁸ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 31.

¹⁰⁹ Perelman. 2007. 63–65.

6.1 Kritiikki instituutioita kohtaan

Biko kritisoi kirkkoa instituutiona osoittaen samalla yhteensopimattomuuden 1970-luvun Etelä-Afrikan yhteiskunnassa. Biko arvostelee myös kirkkokuntien instituutioita auktoriteetteina. Kristinuskon paikallisesta adaptaatiosta kumpuava mustien ihmisten alisteinen asema on hänen mielestään ilmiselvä ajan yhteiskunnan rakenteissa. Kirkon instituution hierarkiaa käsittelevät argumentit ovat suotavuuteen perustuvia.¹¹⁰ Muissa yhteensopimattomuuteen vetoavissa argumenteissa Biko kritisoi valkoisten eteläafrikkalaisten valtaa. Kirkot ja papit eivät samanaikaisesti voi edustaa mustien ja valkoisten intressejä rotuerotteluun perustuvassa apartheid-valtiossa. Argumentointi osoittaa ristiriidan instituutioiden ja kirkossa käyvien intressien välillä, kärjistettynä uskontoa edustavien alistajien ja uskontopolitiikalla alistettujen välillä.

Käsikädessä kirkon byrokratisoitumis- ja institutionalisoitumiskehityksen kansa kulkee erityisen ongelmallinen ilmiö, joka tekee kirkosta äärimmäisen merkityksettömän: että byrokratia ja instituutiot keskittyvät valkoisten ihmisten haltuun. On faktaa, että Afrikan kirkkoja lukuun ottamatta suurimmassa osassa kirkoista 70, 80 tai 90 prosenttia jäsenistä tulee mustasta maailmasta. On myös tiedossa oleva tosiasia, että suurimmassa osassa kirkkoja 70, 80 tai 90 prosenttia kirkkojen säätövallasta on valkoisten käsissä. Se on myös tunnettu tosiasia, että valkoiset ihmiset eivät yksinkertaisesti tunne mustia ihmisiä, eivätkä aidosti sisimmässään edistä mustien ihmisten etuja enimmässä tapauksissa.¹¹¹

Menneisyyden erottelukriteeriin vedoten Biko kyseenalaistaa vahvasti instituutiot omistavien auktoriteettien, eli valkoisten eteläafrikkalaisten, tarkoitusperät. Kriteeriin vetoaminen on yleistä konfliktitilanteissa.¹¹² Biko näkee kirkon hierarkkisen rakenteena. Hän katsoo, että sekä historian kulussa sekä mustat pastorit että valkoiset lähetystyöntekijät ovat ammentaneet toimijuutensa instituutioista. Koska valkoiset eivät ole kiinnostuneita mustien hyvinvoinnista, he eivät aja mustien intressejä kirkon sisällä. Kyseessä on selvä ristiriitatilanne kahden ryhmän intressien

¹¹⁰ Perelman. 2007. 30.

¹¹¹ Biko. 2005. 57.

¹¹² Perelman. 2007. 107–109.

välillä. Kirkkojen instituutioiden rakenne ja sanoma eivät edusta mustia ihmisiä, mikä osoittaa yhteensopimattomuuden seurakunnan jäsenten ja heidän kirkkojensa välillä. Biko päätelee, että kirkot instituutioina ja sitä kautta niiden omistavat tahot, valkoiset, lujittavat vieläkin asemaansa mustien pastorien myötävaikutuksella:

On tullut aika, että omat teologimme tarttuvat nuijiin palauttaakseen merkityksen ja suunnan mustan miehen Jumalaan ymmärrykselle. Mikään kansakunta ei voi voittaa taistelua ilman uskoa, ja jos oma uskomme Jumalaamme vääristyy sen vuoksi, että joudumme näkemään Hänet samojen ihmisten silmin, keitä vastaan taistelemme, on selvää, että tuossa suhteessa alkaa olla jotakin vialla.¹¹³

Kirkon sanomaa tulee siis hänen mukaansa muokata ryhmälle sopivaksi, jotta epäkohdat voidaan poistaa. Näin hänen argumenttinsa pyrkivät suoraan vaikuttamaan mustien pastorien lisäksi myös kristinuskon sanomaan. Nuijiin tarttumiseen kehottaminen ja taisteluhengen nostattamisen voi nähdä myös eräänlaisena kiireellisen kriisitilanteen luomisena.¹¹⁴

Nye kutsuu vaikuttamista johtajan konseptuaaliseksi älykkyydeksi, jossa tunnistetaan trendejä ja pyritään muokkaamaan niiden avulla yhteiskunnallista ajattelua.¹¹⁵ Bikon tapauksessa trendi laajemmin oli nouseva kansalaisaktivismi, jolla pyrittiin muokkaamaan kristinuskon sanomaa. Biko nostaa konfliktin esiin ja osoittaa seurakunnan ja laajemmin yhteiskunnan yhteensopimattomuudet ja ristiriidat. Hän haastaa uskonjohtajien normeja ja rooleja luoden kohderyhmälle ulkoista painetta, jotta papit tunnistaisivat mukautumishaasteen. Yhteensopimattomuuteen vetoamalla hän osoittaa papistolle, että ristiriitoja kitkemällä he voisivat viedä eteenpäin relevanttia sanomaa samalla kun he kyseenalaistavat vallitsevat auktoriteetit.¹¹⁶ Biko korosti pastorien toimijuutta ja heidän toimintansa arvoa, mitä voidaan pitää suostutteluna tai houkutteluna ristiriitojen osoittamisen ohessa.

---

¹¹³ Biko. 2005. 60.

¹¹⁴ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 100–105.

¹¹⁵ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 88–91.

¹¹⁶ Perelman. 2007. 108.

6.2 Vertaaminen ja samaistaminen

Bikon puheesta voi erottaa myös kolmannen kvasilogisen argumentaatiokeino: vertaamisen ja samaistamisen. Vertaamisella pyritään vakuuttamaan yleisö rinnastamalla asia toiseen tai useampaan asiaan kerralla. Vertauksen avulla kohderyhmälle esitetään miten hyvä tai huono jokin asia on. Vakuuttavuus perustuu siihen, että näiden asioiden erot tai yhtäläisyydet voitaisiin todistaa riittävän uskottavasti, vaikka käytännössä asioiden mittaaminen ei olisi mahdollista.¹¹⁷ Samaistamisessa kahta tekijää voidaan pyrkiä samaistamaan kokonaan tai osittain. Perelman erottelee samaistamisen kolmeen muotoon, joista normatiivinen säätää termin käyttötavan, deskriptiivinen kuvaa termin tavanomaista käyttöä ja tiivistetty osoittaa deskriptiivisen määritelmän olennaiset tekijät.¹¹⁸ Deskriptiiviset määritelmät voidaan asettaa käytännön testiin samaistamalla, sillä arvottavia käsitteitä koskevassa normatiivisessa määrittelyssä määrittäjän merkitys pyritään siirtämään koskemaan määriteltävää käsitettä tai arvoa. Tosin kaikki sanat kytkeytyvät aiempiin luokituksiin antaen kyseiselle sanalle myönteisen tai kielteisen klengin kontekstin mukaan.¹¹⁹

Pastorien preferenssien muokkaamiseen Biko tähtää uskonnon pääpiirteiden määrittämisen avulla sekä rinnastamalla kristinuskon muihin uskontoihin. Uskonnon sanoman ja sen harjoittamisen tapojen ja rituaalien välille rakennetaan sidos. Samaistamisen piirteet nousevat selkeästi esiin Bikon puheen kolmessa eri aiheessa: kun hän käsittelee uskontojen yleisisiä piirteitä, kun Biko arvioi puhujan ja yleisön yhteisiä tavoitteita ja kun hän nimeää kirkon pahimmat ongelmakohdat. Biko rinnastaa kaikki uskonnot toisiinsa määrittelemällä niiden pääpiirteet 1. Kaikki uskonnot muodostavat ihmisen moraalisen omatunnon ja uskonnot pyrkivät selittämään ihmisen alkuperää ja kohtaloa sanomallaan. 2. Uskontojen sanoma on erottamattomasti yhteydessä sen nimissä harjoitettuihin rituaaleihin ja tapoihin. 3. Kaikki uskonnot monopolisoivat totuuden kaikkivaltiaasta ja sen luonteesta.¹²⁰ Puheen lopussa Biko vertaa kirkon hänen mielestään suurimpia ongelma-kohtia:

1. Se tekee kristinuskosta liikaa "käännä toinen poski" -uskonnon, silloin kun kristinuskko lähestyy ahdingossa olevia ihmisiä.
2. Sitä jarruttavat byrokratia ja institutionalisoituminen.
3. Sen rakenteissa ilmenee hiljainen hyväksyntä järjestelmälle, jossa valkoisuus rinnastetaan arvokkaaseen.

¹¹⁷ Perelman & Olbrechts-Tyteca.1969. 242–245.

¹¹⁸ Perelman. 2007. 70–74.

¹¹⁹ Perelman. 2007. 71.

¹²⁰ Biko. 2005. 55.

4. Sitä rajoittaa liiallinen erikoistuminen.¹²¹

Hän samaistaa kohdeyleisön, itsensä ja kaikki eteläafrikkalaiset mustat ihmiset yhteisen tavoitteen, tarkoituksen ja ongelman muodossa. Hän vetoaa mustien yhteisiin arvoihin ja moraaliseen auktoriteettiin yhteiskunnallisen rasismista ja taloudellisesta epätasa-arvosta, myös kirkon piirissä.:

Tärkein alue, johon meidän (mustien ihmisten) tulisi ehkä suunnata huomiomme, on se, että saamme haltuumme näissä kirkoissa vallan, joka oikeutetusti kuuluu meille. Jotta tämä onnistuisi, meidän täytyy ensin tunnustaa, että meillä on yhteinen päämäärä, yhteinen tavoite ja yhteinen ongelma. Samalla meidän on tunnustettava, että vaikka etuoikeutetussa yhteiskunnassa eläneet ja korruptoituneessa järjestelmän piirissä olevat valkoiset kristityt ovat uskon veljiämme, eivät he ole todistaneet olevan veljiämme Etelä-Afrikassa. Meidän on myös myönnettävä, että joko hiljaisesti tai avoimesti, tietoisesti tai tahtomattaan, kirkkoon kuuluvat valkoiset kristityt estävät kirkkoa ottamasta luonnollista rooliaan Etelä-Afrikan kontekstissa ja siten estävät kirkkoa olemasta merkityksellinen instituutio mustan miehen tilanteelle.¹²²

Samaistamalla mustien eteläafrikkalaisten yhteisen tarkoituksen ja tavoitteen hän pyrkii yhdistämään kaikkien voimavarat yhteistä vihollista eli valkoista valtaa vastaan. Hän vetoaa kohdeyleisölle tärkeään aiheeseen: mustien päätäntävaltaan kirkoissa. Se onnistuisi kasvattamalla mustien omistusosuuksia kirkoista. Jotta se olisi mahdollista, yleisön tulisi omaksua Bikon preferenssit yhteisistä tavoitteista, tarkoituksesta ja ongelmasta. Samaistamisen avulla Biko pyrkii argumentoimaan tavalla, jossa mustien yhteinen vihollinen on selkeä. Hän toimii ryhmän moraalisen auktoriteettina vetoamalla yhteiskunnan epäkohtiin. Biko hyödynsi pehmeää valtaa näin kuten sosiaalisten liikkeiden johtajalta voisi olettaa.¹²³

Bikon preferenssit hyväksytyään papisto ja kaikki Etelä-Afrikan epätasa-arvosta kärsivät hyötyisivät ryhmän voimasta, yhtenäisyydestä. Jos kohdeyleisö hyväksyy Bikon argumentin yhteisistä tavoitteista ja yhteisestä vihollisesta, hänellä on mahdollisuus esittää keinoja yhteisen

---

¹²¹ Biko. 2005. 58.

¹²² Biko. 2005. 58–59.

¹²³ Nye. 2008. *Powers to Lead*. 8–10; 38–44.

vihollisen kaatamiseksi. Varsinkin arvoihin ja kulttuuriin vetoava samaistaminen, jonka avulla Biko muistuttaa papiston ja seurakunnan hyötyvän uusien tavoitteiden asettamisesta, on taitava keino houkutella kohderyhmää. Esimerkiksi omistusosuuden lisääminen parantaisi selkeästi papiston asemaa yhteiskunnassa.

Puheen alussa nuori, maallinen ihminen puhuttelee itseään keskimäärin vanhempia uskonnollisia ihmisiä. Rinnastaminen pohjustaa Bikon argumenttia, sukupolvien välisen kuilun kaventamista.¹²⁴ Hän hyödyntää vertausta myös kuvatessaan kristinuskon luomia tuhoisia jakolinjoja afrikkalaisten heimojen välille ja vertaamalla Etelä-Afrikan kristinuskon mukaelmaa kristinuskon muihin versioihin. Biko kuvaa, kuinka pitkän matkan kristinusko on tehnyt saapuessaan Etelä-Afrikkaan. Näin hän viittaa siihen, kuinka uskonnon sanoma on matkan varrella muuttunut epäreiluksi. Biko pyrkii todistamaan Etelä-Afrikan kristinuskon ongelmallisuutta vertaamisen avulla.¹²⁵ Biko huomauttaa, että uskonnosta kumpuavat eroavaisuudet Etelä-Afrikan *amagqobhoka*- ja *amaqaba*-kansanryhmien välillä johtivat myös negatiiviisiin seurauksiin, jopa sotiin.¹²⁶ Biko määrittelee Etelä-Afrikan kirkkojen pyrkimyksiä samaistamalla niiden tavoitteet:

Kirkko ei enää ole vain ihmisten uskonnollisten tunteiden ilmentymä, vaan se on erittäin institutionalisoitunut, ei yhdeksi yhtenäiseksi yksiköksi vaan moniksi keskenään kilpaileviksi vahvoiksi ryhmittymiksi, jotka eivät niinkään eroa toisistaan hengellisissä näkemyksissä, vaan pikemminkin institutionaalisten tavoitteiden osalta.¹²⁷

6.3 Esimerkin avulla argumentointi

Argumentoinnissa esimerkin käytön tavoitteena on selvittää erityistapauksen pohjalta sääntöä tai rakennetta, johon argumentti perustuu. Jos esimerkin avulla siirrytään erityistapauksesta yleistyksen, se yleensä lujittaa argumentin painokkuutta. Esimerkin täytyy olla kiistaton, sillä siitä tehdyt johtopäätökset nojaavat esimerkin todenperäisyyteen. Ja kääntäen, jos esimerkki ei ole kiistaton, katoaa argumentilta pohja.¹²⁸ Bikon esimerkit pyrkivät tukemaan hänen

¹²⁴ Biko. 2005. 54.

¹²⁵ Perelman & Olbrechts-Tyteca. 1969. 240–242.

¹²⁶ Biko. 2005. 56.

¹²⁷ Biko. 2005. 57.

¹²⁸ Perelman. 2007. 120–122.

muodostamia suotavuuteen pohjautuvia premissejä. Hän hyödyntää esimerkkejä näyttöinä siitä, että arvot ja hierarkiat näyttäytyvät käytännössä. Esimerkit eivät itsessään keskity arvojen tai hierarkioiden syiden selittämiseen vaan pyrkivät olemaan kiistattomia ja kuvaamaan todellisuutta. Esimerkin avulla Biko kertoo papiston syyllistävän yksilöitä yhteiskunnan epäkohdista.

Biko myös käyttää retorisenä tehokeinona yleistämistä. Näin hän kuvaa tapaa, jolla papisto syyttää saarnoissaan mustia ihmisiä Etelä-Afrikan rikollisuudesta:

Vakavilmeiset papit seisovat saarnatuoleissa joka sunnuntai ja kaatavat raskaan syyllisyyden taakan köyhissä lähiöissään (townshipeissa) elävien mustien ylle, syyttäen heitä varastamisesta, murroista, puukotuksista, murhista, aviorikoksista jne. Kukaan ei kuitenkaan ikinä yritä yhdistää kyseisiä paheita köyhyyteen, työttömyyteen, asuinalueiden liialliseen ihmismäärään, koulutuksen puutteeseen tai siirtotyöläisyyteen.¹²⁹

Vielä selkeämpi esimerkki erityistapauksesta yleistämiseen siirtyvästä argumentista on puheessa käytetty esimerkki tavallisesta metodistikirkon jäsenestä: *“Keskiverto metodisti kadulla tuskin tietää, miten hän eroaa anglikaanista tai kongregaatiolaisesta.”*¹³⁰ Byrokraattisuus tekee Bikon mukaan kirkoista norsunluutorneja, jotka ovat irtautuneet kirkkojen alkuperäisestä hengestä. Hän näyttää, miten byrokraatia luo ongelmia riviseurakuntalaiselle. Biko vihjaa, ettei tavallinen kirkossakävijä ole instituutiolle arvokas.¹³¹

Jotta esimerkit argumentaationa toimivat, niiden tulisi olla kiistattomia. Biko esimerkiksi sivuuttaa puheessa tiedon siitä, että Etelä-Afrikan kirkkojen neuvostoon (SACC) kuuluvilla kirkoilla on jo apartheidia vastustavia tavoitteita. SACC:ssa toimi myös ulkomaisia kirkkoja, jotka vastustivat rotusortoa. Biko sivuuttaa myös sen, että kirkkokuntien ja niiden edustajien linjat erosivat tosistaan. Esimerkiksi Etelä-Afrikan metodistikirkkoa edustava pastori John Reese toimi SACC:n pääsihteerinä vuosina 1970–1977. Katolinen kirkko taas ei tehnyt yhteistyötä SACC:n kanssa.¹³² Näin ollen kirkkojen prioriteettien ja pappien välillä oli eroja, jotka tavallinen metodisti

¹²⁹ Biko. 2005. 56.

¹³⁰ Biko. 2005. 57.

¹³¹ Biko. 2005. 57.

¹³² Hadfield. 2010. 109.

olisi aivan hyvin voinut tunnistaa. Bikon yleistävän esimerkin argumentti siis ontuu ja on mielestäni hänen heikoimmin toimiva argumentaatiokeino.

7.0 Yhteenveto

Tutkielmassani käsittelin eteläafrikkalaisen kansalaisaktivistin ja poliittisen vaikuttajan Steve Bikon retoriikkaa ja vallankäyttöä *The Church Seen by a Young Layman* -puheessa (1972). Tarkastelin Bikon asemaa sosiaalisen liikkeen johtajana ja etenkin pehmeän vallan käyttäjänä suhteessa kohdeyleisöön, mustaan papistoon. Puheessa Bikon, sosiaalisen liikkeen johtajan, argumentointi on muutokseen tähtäävää poliittista toimintaa, jossa pastorit pyritään houkuttelemaan osaksi rotusortoa vastustavaa liikehdintää. Tutkielmani esitti, miten Biko hyödynsi pehmeää valtaa argumentoidessaan ja teki hänen pyrkimyksensä selviksi. Analysoin hänen retoriikkaansa ja pohdin puhujan asemaa, että Bikon yleisön erityispiirteitä.

Taustoitin Bikon ja mustan papiston tilannetta 1970-luvun Etelä-Afrikan syvästi epätasa-arvoisessa yhteiskunnassa. Hänen asemansa nuorten puolestapuhujana ja sosiaalisen liikkeen johtajana teki hänestä uskottavan vaikuttajan myös sosiaalisesti etäiselle mustalle papistolle. Kohdeyleisön tuntemalla ja huomioimalla hänen argumentointinsa sovittaminen oli helpompaa.

Analyysini perustana hyödynsin Joseph S. Nyen teoriaa, joka keskittyy pehmeän vallan käyttöön. Avainasemassa Bikon puheessa oli etenkin houkuttelu, johon sisällytin suostuttelun. Tutkielmani tukeutui Chaïm Perelmanin retoriikan analyysiin, joka osoittautui hyväksi metodiksi. Hypoteesini mukaan Biko pyrki puheellaan saamaan mustan papiston puolelleen apartheid-vastaiseen kansalaisaktivismiin. Kaksi ensimmäistä tutkimuskysymystäni saivat analyysini avulla selkeämmän vastauksen, kolmas jäi avoimemmaksi.

Biko hyödynsi pehmeää valtaa erityisesti argumentoidessaan aiheissa, joissa puhujan ja yleisön välillä oli erimielisyyksiä. Näin hän pyrki pehmeän vallan avulla muokkaamaan papiston preferenssejä. Hän teki näin vetoamalla yhteisiin arvoihin ja samaistaen puhujan ja yleisön yhteiskunnallisen aseman ja tavoitteet. Biko hyödynsi argumentoinnissaan kiinnostavuuden piiriin sisältyvien arvojen lisäksi kulttuuria ja moraalista auktoriteettia. Hän sai ryhmien väliset erimielisyydet vaikuttamaan pieniltä apartheid-politiikan luoman epäoikeudenmukaisuuden edessä, oikeudenmukaisuuteen vedoten. Hän haastoi kirkollisia toimijoita osoittamalla instituution aseman apartheid-politiikan taustalla ja kritisoimalla papiston toimintaa. Biko pyrki rotusorron

vaikutuksia korostamalla vetoamaan yleisön arvopohjaan, tuoden esiin, miten kristillisten arvojen tulisi ohjata heitä aktiivisempaan aktivismiin.

Bikon oma asema näkyi hänen retoriikassaan selkeästi. Hän teki selväksi mustalle papistolle olevansa nuori kadunmies, joka puhuu uskonnolliselle ja vanhalle ryhmälle puheen otsikossa ja ensimmäisessä virkkeessä. Hänen asemansa tuli niin ikään ilmi vertaavissa ja samaistavissa argumenteissa. Bikon asema sosiaalisena johtajana heijastui hänen retoriikkaansa. Puhuessaan teemoista, joissa hänen valtansa oli suurempi, hänen vallankäyttönsä keinot muuttuivat. Tämän takia nuorten auktoriteettiin vetoavissa argumenteissa, Bikon hyödyntämät tekniikat muistuttivat eniten perinteisen vallan keinoja ja osin jopa uhkailua. Uskottavana nuorten auktoriteettina Biko pystyi hyödyntämään omaa asemaansa ja statustaan viestinsä perille menemiseksi.

Biko käytti paljon erilaisia argumentaatiokeinoja. Eri argumentaatiokeinot toimivat puheen sanomaa tehostavina apuvälineinä. Hän rakensi puheensa argumentaatiokeinoista, joissa yhdistyivät todellisuuteen pohjautuvat premissit, esimerkiksi apartheidin rakenteellinen väkivalta, ja suotavuuteen perustuvat arvot, kuten oikeudenmukaisuus ja yhteisöllisyys. Bikon pragmaattinen argumentti esitti kristinuskon alueellisen adaptaation negatiivisia vaikutuksia mustien asemaan, mutta oli paikoin riskialtis. Hän käytti kvasilogisia argumentteja osoittaakseen yhteensopimattomuuden kristinuskon Etelä-Afrikan sovelluksen ja Raamatun sanoman välillä, sekä mustien kristittyjen ja kirkollisten auktoriteettien väliset eturistiriidat.

Yhteensopimattomuuteen vetoamalla Biko pyrki herättelemään kohdeyleisönsä näkemään kristinuskon instituutioiden rakenteiden ristiriidat ja tarkastelemaan uudelleen omaa asemaansa. Vertaamisen avulla hän osoitti puhujan ja kohdeyleisön eroavaisuuksia ja kristinuskon tuottamia ja ylläpitämiä ongelmia Etelä-Afrikan yhteiskunnassa. Bikon esimerkit eivät olleet kiistattomia, mikä heikensi niiden vaikutusta. Tämä teki esimerkin avulla argumentoimisesta mielestäni hänen heikoimman argumentaatiokeinonsa.

Moni kiinnostava kysymyksenasettelu täytyi sivuuttaa kandidutkielman tiiviin koon vuoksi. Mahdollisessa Pro gradu -tutkielmassa voisi perehtyä Steve Bikon laajemman tuotannon retorisiin interventioihin. Olisi kiinnostavaa syventää ymmärrystä siitä, millaisella argumentoinnilla poliittisten ja sosiaalisten liikkeiden johtajat mobilisoivat yhteisöjään tukalassakin tilanteessa. *The Church Seen by a Young Layman* -puheen retoriikkaa voisi myös vertailla muiden eteläafrikkalaisten kansalaisaktivistien, kuten Desmond Tutun, Helen Suzmanin ja Robert Sobukwen, uskontoa käsitteleviin puheisiin.

Lähdeluettelo

Alkuperäislähde:

Biko, Steve. 1978. *The Church as seen by a Young Layman, I Write What I Like*, toimittanut Aelred Stubbs. Bowerdean press London. Uudelleenpainos Pro Quest LLC. Cambridge. 2005.

Tutkimuskirjallisuus:

Angi, Daniela. 2011. *Three Instances of Church and anti-communist opposition: Hungary, Poland and Romania*. Journal for the Studies of religion and ideologies, Issue 28/2011. 21–64.

Buntman, Fran Lisa. 1998. *Categorical and Strategic Resistance and the Making of Political Prisoner Identity in Apartheid's Robben Island Prison*. Social Identities 4/1998. 418–441. Ladattu 12.4.2024.

https://doi.org/10.1080/13504639851708_418-444

Doney, Allison. 2023. *The Polish Catholic Church in Solidarity and Dissension: The Church's Role in Politics since 1947*. Master's Thesis, Department of History and Classical Studies, Montreal, McGill University. 63–69.

Dubow, Saul. 2015. *Were There Political Alternatives in the Wake of the Sharpeville – Langa Violence in South Africa, 1960?* The Journal of African History no 5/2015. 119–130.

Forsee, Jessica. 2019. *Genocide Masquerading: The Politics of the Sharpeville Massacre and Soweto Uprising*, Honors College Theses 415/2019. 9.

Hadfield, Leslie. 2010. *Christian Action and Black Consciousness Community Programmes in South Africa*. Journal for the study of religion, Vol. 23/2010. 105–130.

Taitz, Jerold. 1986. *Medical Mores, Judicial Review and the Last Days of Steve Biko*. The Modern Law Review. 375–378.

Hehir, Bryan. 1996. *Religious Activism For Human Rights: A Christian Case Study. Religious Human Rights in Global Perspective*. University of Harvard. 97-119.

Heywood, Andrew. 2019. *Politics* (Fifth Edition). Lontoo, Springer Nature Limited. 442–443.

Hirson, Baruch. 1995. *Apartheid laws & regulations: introduced and rescinded: A short summary*. Searchlight South Africa, Issue 12/1995. Etelä-Afrikka, Digital Innovation. 14–15.

Khunou, Freddie. 2009. *Traditional leadership and independent Bantustans of South Africa: Some milestones of transformative constitutionalism beyond apartheid*. Potchefstroom Electronic Law Journal Vol. 12/2009. 81–122.

Macqueen, Ian. 2018. *New Perspectives on the History of Black Consciousness in South Africa*. Journal of Southern African studies. 44/2018. 749–755. Ladattu 20.10.2024.

<https://doi.org/10.1080/03057070>.

Magaziner, Daniel. 2010. *The Law and the Prophets: Black Consciousness in South Africa 1968–1977*. Johannesburg, Jacana Media & Athens, Ohio University Press. 32–129.

Nye, Joseph S. Jr. 2008. *Powers to Lead*. Oxford, Oxford University Press. 1–105.

Nye, Joseph S. Jr. 2008. *Public Diplomacy and Soft Power*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science 1/2008. 94–109.

Nye, Joseph S. Jr. 2021. *Soft power: The evolution of a concept*. Journal of Political Power 1/2021.1–13. Ladattu 5.5.2024.

<https://doi.org/10.1080/2158379X.2021.1879572>

Palonen, Kari. 1988. *Tekstistä politiikkaan*. Tampere, Vastapaino. 144–151.

Perelman, Chaïm. 2007. *Retoriikan valtakunta* (L’empire rhétorique, 1977), suomentanut Leevi Lehto. Tampere, Vastapaino. 16–122.

Perelman, Chaïm & Olbrechts-Tyteca, Lucie. 1969. *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation*. Indiana, University of Notre Dame Press. 193–310.

Sithole, Tendayi. 2016. *Steve Biko: Decolonial Meditations of Black Consciousness*. Maryland, Lexington Books/Fortress Academic, 23–30.

Sóyemí, Eniolá Ànúolúwapó. 2023. *Rightful Power and Ideal of Free Community: The Political Theory of Steve Biko*. Political Theory, Volume 52, Issue 3/2023. 459–489. Ladattu 1.2.2023.

<https://doi.org/10.1177/00905917231199711>

Vuola, Elina. *Elossa vai kuollut? Katsaus latinalaisamerikkalaisen vapautuksen teologian nykytuilaan*. Teologinen Aikakauskirja 2/2008. 99–109.

Wiesner, Claudia & Haapala Taru & Palonen, Kari. 2017. *Debates Rhetoric and Political Action: Practices of Textual Interpretation and Analysis*. New York, Palgrave Macmillan. 5–16.